

Яхшилик қилишдан чарчамайлик

Аллоҳ таоло ўзи суйган бандаларига бир гўзал хислат беради. Бу хислат ўзгаларга яхшилик қилиш, одамларга меҳр улашиб, ҳар доим элу юртга фойдаси тегаётганидан завқ олиб яшашдир.

Аллоҳ таоло бундай марҳамат қилади: «(Эй Муҳаммад), **сиздан нима эҳсон қилишни сўрашса, “Нима эҳсон қилсангиз ҳам, ота-онага, қариндошлар, етимлар, мискинлар ва мусофирларга қилинг, қандай яхшилик қилсангиз ҳам, Аллоҳ уни албатта билади”, денг»** (Бақара, 215).

Одатда, кимгадир эҳсон қилсангиз ёки озгина яхшилик кўрсатсангиз, дилингиз равшан тортади, хурсанд бўласиз. Сиздан яхшилик кўрган киши севинади, кўнглида сизга муҳаббат уйғонади. Бу билан ўртада тотувлик, ҳурмат-эҳтиром пайдо бўлади, адоватлар барҳам топади, осойишталик барқарор бўлади. Энг асосийси, яхшилигингизни Аллоҳ таоло ўзингизга ўн баробар қилиб қайтаради. Чунки Парвардигорнинг бундай ваъдаси бор: **“Ким бир яхшилик қилса, унга ўша яхшилиги ўн баробар қилиб қайтарилади”** (Анъом, 160).

Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бундай деганлар: «Кимга яхшилик қилиш эшиги очилса, фойдаланиб қолсин, зеро, унинг қачон ёпилишини билмайди».

Инсон ўзи яхшилик қилиш билан бирга, бошқаларни ҳам яхшиликка чорлаши керак. Аллоҳ таоло бундай марҳамат қилади: **«Бир-бирингизга яхшилик ва тақвода ёрдам беринг!»** (Моид, 2).

Қуръони каримда яхшилик-эҳсон қилувчиларнинг сифатлари батафсил баён этилган. Улар кечалари туриб намоз ўқувчилар, тун охирида Парвардигорларидан мағфират сўровчилар, мол-мулкларидан муҳтож ва фақирларга насиба ажратувчи кишилардир. Яхшиликнинг тури кўп: Пайғамбаримизнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) суннатларига эргашиш – яхшилик, бировни

кечириш – яхшилик, бошга келган мусибат ва озорларга сабр қилиш – яхшилик, ҳатто бировга ширин сўз айтиш ҳам яхшилик. Аллоҳ азза ва жалла бундай буюради: **“Аллоҳга ибодат қилинглар, Унга ҳеч нарсани шерик қилманглар. Ота-онага, қариндошларга, етимларга, камбағалларга, қариндош қўшнилларга, оддий қўшнилларга, оила аъзоларингизга эҳсон (яхшилик) қилинглар”** (Нисо, 36).

Имом Насафий ва Хозин тафсирида зикр қилинишича, фарзанд учун ота-онанинг мақоми шунчалар улуғки, у ота-онани номи билан чақирмай, балки «отажон, онажон» каби ширин сўзлар билан мурожаат қилиши, уларни ранжитадиган гаплар айтмаслиги, олдиларида ўзини қул ёки чўрилардек тутиши лозим. Пайғамбаримиздан (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бундай ҳадис ворид бўлган: «Мискинга қилинган садақага битта савоб, қариндошга қилинган садақага иккита савоб: бири садақа, иккинчиси силаи раҳм учундир».

Расули акрам (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): «Етимни қарамоғига олган киши билан мен жаннатда мана бундай ёнма-ён турамиз», деб кўрсаткич ва ўрта бармоқларини жуфтлаб кўрсатдилар. Демак, ҳар биримиз, яқинларимиз ва атрофимиздаги кишиларга меҳрибон, ҳимматли, саховатпеша, садоқатли бўлишимиз лозим.

Ўзаро меҳр-муҳаббатли бўлишни, яхшилик қилишни динимиз буюрган экан, бир-биримизга яхшилик қилишга ошиқайлик. Молимиз билан, кучимиз билан, ҳеч бўлмаса бир оғиз ширин сўз билан кўнгиларни обод қилайлик.

Пўлатхон КАТТАЕВ,
Тошкент Ислам институти ўқитувчиси

Хотиржамлик асоси

Инсон комиллигининг бир қанча белгиси бор. Улардан бири ростгўйликдир. Бу юксак ахлоқий фазилат мўминнинг ажралмас хислати бўлиши зарур. Аллоҳ таоло бундай буюради: **“Эй мўминлар! Аллоҳдан қўрқинг ва тўғри сўзланг!”** (Аҳзоб, 70).

Сафвон ибн Сулаймдан (розияллоҳу анҳу) ривоят қилинади: “Расулulloҳдан (алайҳиссалом) сўрашди:

- Эй Аллоҳнинг расули, мўмин қўрқоқ бўладими?
- Ҳа, – деб жавоб бердилар.
- Эй Аллоҳнинг расули, мўмин бахил бўладими?
- Ҳа, – дедилар.
- Эй Аллоҳнинг расули, мўмин ёлғончи бўладими?
- Йўқ, – деб айтдилар у зот (соллаллоҳу алайҳи ва саллам)” (Имом Молик).

Кишининг ҳар бир иши, амали тўғрилиқ, ростгўйликка асосланса, энг қийин ҳолатларда ҳам қалби хотиржам бўлади, юзи қизармайди. Ҳазрат Навоий бундай дейди: “Шам тўғрилигидан хурсанд бўлиб куяди-ю, бошдан-оёқ нур бўлади. Чақмоқнинг иши эгрилик бўлгани боис, гарчи у ҳам ёритса-да, ер ичига кириб йўқолади”.

Атоқли адиб Тоҳир Малик “Ҳусни хулқ” номли аса-рида бу фазилатга қуйидагича таъриф беради: “Тўғрилиқ оламдаги барча ишларнинг тартиб ва маромда кетишини таъминлайди. Тўғрилиқ издан чиқдими, демак, ҳамма ишларнинг тартиби бузилади. Барча ишлар тўғрилиқ билан барқарор, шу ишларни амалга оширувчилар эса тўғрилиқ билан бардам ва устувордирлар. Ҳаётда одамнинг узоқ яшаши эмас, тўғри яшамоғи муҳимроқ. Тўғрилиқка ишонмаган ақлнинг ўткир бўлганидан фойда йўқ”.

Ростлик-содиқликнинг мукофоти улуғ. Қуръони каримда ростгўй мўминларга бундай хушxabар берилади: **“Бу кун содиқ (мўмин)ларга содиқлиги фойда берадиган кундир. Улар учун остидан анҳорлар оқиб турадиган жаннат боғлари бордир. (Улар) у ерда абдий бўлурлар. Улардан Аллоҳ рози ва улар Аллоҳдан рози бўлурлар. Бу буюк ютуқдир”** (Моид, 119).

Зоиржон СОДИҚОВ,

Тошкент Ислон университети
4-босқич талабаси

Журналнинг 2013 йил 1-сонидан бошлаб янги саҳифалаш ва янги бадий безаш услуби Жамшид Саъдиновники.

«HIDOYAT»

Ойлик диний-маърифий,
илмий-адабий нашр

Муассис

Ўзбекистон мусулмонлари идораси
«Мовароуннаҳр» нашриёти

Бош муҳаррир

Нуруллоҳ МУҲАММАД РАУФХОН

Таҳрир ҳайъати

Усмоҳон АЛИМОВ
Абдулазиз МАНСУР
Абдураззоқ ЮНУС
Ортиқбек ЮСУПОВ
Анвар ТУРСУН
Аҳад ҲАСАНОВ
Зоҳиджон ИСЛОМОВ
Абдулҳамид ТУРСУН
Ҳайдархон ЙЎЛДОШҲЎЖАЕВ
Баҳодир КАРИМОВ
Эркин МАЛИК
Муҳаммад Шариф ЖУМАН
Исомиддин ОЛИМОВ
Абдул Жалил ХЎЖАМ
(Бош муҳаррир ўринбосари)
Муҳтарама УЛУФОВА

Хаттот

Ислон Муҳаммад

Бадий муҳаррир

Элнур Ниёз ўғли

Саҳифаловчи

Баҳром ИКРОМОВ

Матни

Раҳима КАРИМЖОН қизи терди.

Манзилмиз

100002, Тошкент шаҳри
Зарқайнар 18-берк кўча 47^а-уй;
Тел: 227-34-30, 240-05-19.
Интернет сайтмиз: www.hidoyat.uz
Интернет почта миз: m-nashr@yandex.ru
Ўзбекистон Республикаси Матбуот ва
ахборот агентлигида рўйхатга олинган.
Гувоҳнома рақами 0177.

Босишга 2013 йил 8 майда рухсат берилди.
Босмаҳонага 2013 йил 8 майда топширилди.
Қоғоз бичими 60x84 ½. Адади 64.400 нуска.
2900 - сон буюртма. «Sharq» нашриёт-матбаа
акциядорлик компаниясида босилди.
Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41.

Қўлёзмалар қайтарилмайди.

Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи
назаридан фарқ қилиши мумкин. Келти-
рилган иқтибос ва рақамлар учун муал-
лиф масъул. Хат юборилганида исмлар
тўлиқ, манзил аниқ ёзилсин. Мақолалар
кўчириб босилса ёки иқтибос олинса,
«Ҳидоят»дан олингани кўрсатилиши шарт.

Журналимиз саҳифаларида оят
ва ҳадислар берилгандаги учун
уни ножиоз жойларга ташла-
маслигингизни сўраймиз.

ТАФСИР

КЕЧА ВА КУНДУЗ
ҲИКМАТИ 4

Анас ибн Молик (розияллоҳу анҳу) айтадилар: «Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бир куни кечалари Қуръон ўқий олмайдиган ҳазрат Умарга (розияллоҳу анҳу): “Эй Хаттобнинг ўғли, Аллоҳ сен ҳақингда оят туширди”, дедилар ва ушбу оятни ўқидилар, “Кечалари қилолмаган ибодатингни кундузингда, кундузлари қилолмаган ибодатингни эса тунларингда адо эт” (Фахриддин Розий).

САҲОБАЛАР ҲАЁТИ

АБДУЛЛОҲ ИБН УМАР 8
(РОЗИЯЛЛОҲУ АНҲУ)

Ироқдан зиёратига келган бир дўсти у кишига дори бериб, ҳазмга ёрдам беришини айтди. «Унда бу дорини бошқа бирортасига бериб юбор, – дедилар Ибн Умар. – Чунки мен шу пайтгача бирор марта қорним тўйғунича овқат емадим, бундан кейин ҳам бу дори менга керак бўлмайди».

МАСАЛА

СЎРАГАН ЭДИНГИЗ... 10

Тайинланган имоми ва маълум қавмига эга бўлган масжидда жамоат билан намоз ўқилганидан сўнг, масжидда яна қайта азон айтиб, олдин ўқилганлар каби жамоат бўлиб намоз ўқиш макруҳдир. Аммо азон айтмасдан, меҳробдан четда жамоат бўлиб намоз ўқиш макруҳ эмас. Бу борада йўл ёқасидаги масжиднинг ҳукми ҳам шундай (“Шарҳул мажмуъ”).

ХАБАРЛАР

ИСЛОМ ВА ОЛАМ 20

УЮШМА ВАКОЛАТХОНАСИ

Ҳиндистон, Покистон, Афғонистон, Эрон ва Ироқ давлатларида Қуръони карим шаънини ҳимоя қилиш уюшмаси ваколатхоналари очилди. Ваколатхоналар уч тилда иш юритади. Дин арбобларидан иборат гуруҳ дунёда Қуръон қайси тилда чоп этилмасин, унинг оят ва сураларини бирма-бир таққослаб чиқади.

МУНДАРИЖА

<i>Бугуннинг гапи</i> Пўлатхон КАТТАЕВ	1
Яхшилик қилишдан чарчамайлик	1
<i>Таянч нуқта</i>	
Хотиржамлик асоси	2
<i>Идора ҳаёти</i> Илёс АҲМЕДОВ	
Меҳмонларимиз	5
<i>Ҳадис шарҳи</i>	
Раҳмати ғазабидан устундир	6
<i>Қуръонни ўрганамиз</i> Баҳодиржон АЪЗАМОВ	
Тиловат хотимаси	7
<i>Илм масканларида</i> Умид ХЎЖАЕВ	
Маънавият соатлари	7
Жаҳонги РЎЗИЕВ	
Араб тили мусобақаси	7
<i>Мактубларда манзара</i> Маъмура АБДУРАҲИМОВА	
Сўз кучи	11
<i>Аёллар саҳифаси</i>	
Икки ёрти – бир бутун	12
<i>Ёмонликдан қайтариш</i> Жалолиддин ҲАМРОҚУЛОВ	
Ҳасад – тараққиёт кушандаси	13
<i>Обод турмуш йили</i> Одилхон ИСМОИЛОВ	
Масжиднинг янги кўриниши	14
<i>Мовароуннаҳр уламолари</i> Шайх Абдулазиз МАНСУР	
Насаф фақиҳлари	15
<i>Мазҳабимизни ўрганамиз</i>	
Имоми Аъзамнинг ақл-фаросатлари	16
<i>Муслмон одоби</i> Илҳом ЭГАМҚУЛОВ	
Овқатланинг, ажр ҳам олинг	17
<i>Ёмонликдан қайтариш</i>	
Сеҳргар, фолбин ва қоҳинга борувчининг ҳукми	18
<i>Дарс</i>	
Илк ҳадис мактаблари	19
<i>Долзарб мавзу</i> Шукрулло ЖЎРАЕВ	
Бағрикенгликнинг олий намунаси	23
<i>Шеърят</i> Толибжон РЎЗИБОЕВ	
Агар қилсанг карам, ё Раб	24
Абдураим ИБОДОВ	
Ота	24
<i>Мерос</i> Абдусамад ОХУНД	
Тама туғён ғуборидур...	25
<i>Мутолаа</i> Тожибой НОРОВ	
“Арбаъин” ҳикмати	26
Муродулла ҚАРШИЕВ	
Фирқаларга раддия	27
<i>Қуръон қиссалари</i> Ҳазрат Шуайб (алайҳиссалом)	28
<i>Мустақиллигимизнинг 22 йиллиги</i> Файзулло МУҲАММАДИЕВ	
Бу кунларнинг қадрига ет	29
<i>Минтақа</i> Олтин Ўрдага Исломи динининг ёйилиши	30
<i>Табият ва биз</i> Ўзбекка қариндош дарахт	31
<i>Тиббиёт бурчаги</i> Қон босимингиз қандай?	32

Кеча ва кундуз ҳикмати

“Эслатма олмоқчи ёки шукр қилмоқчи бўлган кишилар учун кеча ва кундузни (ўзаро) ўринбосар қилиб қўйган зотдир” (Фурқон, 62).

وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً لِّمَن
أَرَادَ أَن يَذَّكَّرَ أَوْ أَرَادَ شُكُورًا

Ояти каримадаги “хилфатан” (ўринбосар қилиб) сўзи хусусида Абу Убайда (розияллоху анху) бундай деган: “Бир нарсдан кейин келган нарса “хилфа” дейилади. Кеча билан кундуз ҳам бири бирининг ортидан келади”.

Ибн Аббос (розияллоху анху) бундай тафсир қилган: “Аллоҳ таоло кеча ва кундузни бири-бирига ўринбосар қилди. Шунга кўра, кечаси бирор иш бошлаб тугатолмаган киши, уни кундузи охирига етказди ёки аксинча”.

Анас ибн Молик (розияллоху анху) айтдилар: «Пайғамбаримиз (соллаллоху алайҳи ва саллам) бир куни кечалари Қуръон ўқий олмайдиган ҳазрат Умарга (розияллоху анху): “Эй Хаттобнинг ўғли, Аллоҳ сен ҳақингда оят туширди”, дедилар ва ушбу оятни ўқидилар, “Кечалари қилолмаган ибодатингни кундузингда, кундузлари қилолмаган ибодатингни эса тунларингда адо эт”» (Фахриддин Розий).

Муфассир олим Мужоҳид иккинчи хил тафсирни айтади: “Хилфатан” сўзи хилоф (бир-бирига тескари) сўзидан олинган. Яъни кундузни ёруғ, кечани қоронғи қилган. Биринчи тафсир кучлироқ ва тўғрироқдир.

“Эслатма олмоқчи ёки шукр қилмоқчи бўлган кишилар учун...” яъни, бандалар буни Аллоҳ таоло беҳуда яратмаганини билишлари учун, Аллоҳ таоло яратган борлиққа ибрат назари билан боқиб, ақл ва фикр юритиб, берган неъматларига шукр қилишлари учун.

Умар ибн Хаттоб, Ибн Аббос ва Ҳасан (розияллоху анхум) ояти каримани бундай тафсир қилишган: “Бирор хайрли ишни кечқурун

қилолмаганлар, кундузи амалга ошириши, уни кундузи қилолмаганлар эса, кечаси бажариши учун”. Саҳиҳ ҳадисда бундай марҳамат қилинган: “Кимнинг кечаси ўқийдиган (нафл) намози бўлса-ю, уйқу босиб ўқиёлмаса, уни кўёш чиқиши билан пешин намози орасида (ўша намозини) ўқиса, албатта, Аллоҳ таоло бу бандага ўша (тунги) намознинг ажрини ёзади ва уйқуси ҳам садақа (каби) бўлади” (Насаий ривояти).

Ибн Арабий айтади: “Аллоҳ таоло бандани тирик ва илм соҳиби қилиб яратган. Унинг камоли ҳам шу билан. Унга уйқу офатини, дафъи ҳожатни ва хилқатининг ноқислигини ғолиб қилди. Зеро, комиллик Яратувчига хосдир. Киши оз ейиш ва Аллоҳ таолонинг итоати йўлида бедор бўлиш билан уйқусини бартараф эта олса, бартараф қилсин. Киши олтмиш йил яшаса, кечаларни ухлаб ўтказиш билан умрининг ярмини беҳудага совурса, кундузларининг олтидан бирини ҳам дам олиш мақсадида ухлаб ўтказса ва натижада, умрнинг учдан икки қисмини уйқуга “бағишласа”, бу жуда ҳам афсусланарли ҳолдир. Учдан икки қисм умрини фоний лаззатлар йўлида сарф қилиш ўрнига ҳеч нарсага муҳтожлиги йўқ, асло зулм қилмайдиган ва амаллар мукофотини тўлиқ берадиган Зотнинг розилиги ва абадий жаннат йўлида бедор бўлмаслик энг катта нодонлик ва ақлсизликдир”.

Ибн Арабий айтади: “Нарсалар аслида бири-биридан ортиқ эмас. Сифатлари билан бири-биридан афзал, ортиқ бўлади. Кеча ва кундуз-

дан қайси бири иккинчисидан фазилатли экани хусусида турли фикрлар бор. Рамазон ойи кундузларининг фазилати ортиқлигига далиллар рад этиб бўлмас даражада кўп. Тўғриси Аллоҳ билгувчирокдир”.

Имом Қуртубий: “Кечанинг қадрлари жуда улуғдир”, дейди. Зеро, Аллоҳ таоло Пайғамбарига кечалари намоз ўқишни амр қилади: “**Тунда** (бедор бўлиб, намозга) **туринг! Фақат озгина** (ухлашга вақт қолсин)” (*Муззаммил*, 2).

Мўминларни ҳам кечалари намоз ўқишгани учун: “**Уларнинг ёнбошлари ўриндиклардан ажраб турар** (оз ухлайдилар)” деб мадҳ этади (*Сажда*, 16). Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Сув оловни ўчирганидек, садақа гуноҳни ўчиради. Кишининг ярим кечаси ўқиган намози... ва кечаси Аллоҳ таоло дуоларни қабул қиладиган вақт бор...” деганларидан ҳам кечанинг фазилати нақадар улуғлигини билиб олиш мумкин.

“**Эслатма олмоқчи ёки шукр қилмоқчи бўлган кишилар учун...**” яъни, Аллоҳ таолони ёдлаб, Унга тасбеҳ, таҳлил, ҳамд айтишлари учун Аллоҳ таоло кеча ва кундузни бир-биридан кейин келадиган қилиб яратган.

Имом Қуртубий ва Фахриддин Розий тафсири асосида
Нўмон АБДУЛМАЖИД
тайёрлади.

МЕҲМОНЛАРИМИЗ

Шу йил 17 апрел куни Буюк Британиянинг Ўзбекистондаги Фавқуллод ва Мухтор элчиси Кристофер Жорж Эдгар жаноблари Ўзбекистон муслмонлари идораси раиси, муфтий Усмонхон Алимов қабулида бўлди.

Муфтий ҳазратлари меҳмонни қутлаб, унга диний идора тарихи ҳамда юртимизда муслмонларга яратилаётган шарт-шароитлар, турли конфессиялар билан дўстона алоқалар йўлга қўйилгани ҳақида сўзлаб берди.

Сўхбат чоғида элчи жаноблари Самарқанд, Бухоро, Хоразм вилоятлари ҳамда Нукус шаҳрида бўлганини, у ерларда амалга оширилган ишлар, сайёҳлар учун яратилган қулайликлар ҳақида таассуротларини ўртоқлашди. Келгусида юртимизнинг бошқа вилоятларига ҳам сафар уюштириш нияти борлигини билдирди.

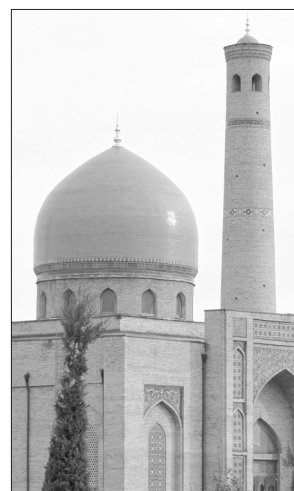
Учрашув сўнгида муфтий ҳазратлари меҳмонга идоранинг рамзий ҳадясини топширди.

* * *

23 апрел куни Полша Республикаси Бош прокурорининг биринчи ўринбосари Марек Ямрогович раҳбарлигидаги меҳмонлар “Ҳазрати Имом” мажмуасига келди. Уларни Ўзбекистон муслмонлари идораси вакиллари кутиб олишди. Меҳмонлар “Ҳазрати Имом” мажмуасининг барпо қилиниши, унда янги бунёд этилган бинолар ҳамда таъмирланган меъморий ёдгорликлар тарихи билан танишишди. Улуғ аллома Абу Бакр Қафқол Шоший мақбарасини, идора кутубхонаси музейида сақланаётган ҳазрат Усмон Муҳафини томоша қилишди.

Полшалик меҳмонлар мажмуага келганларидан мамнун бўлишганини айтишди.

Илёс АҲМЕДОВ

Раҳмати Ғазабидан устундир

Абу Хурайрадан (розияллоху анху) ривоят қилинади: «Расулуллоҳ (соллаллоху алайҳи ва саллам) бундай марҳамат қилдилар: “Аллоҳ таоло барча махлуқотни яратгач, Аршнинг устидаги, ҳузуридаги китобига бундай ёзди: “Албатта, раҳматим ғазабимдан ўтади!» (Имом Бухорий ва Имом Муслим).

Шарҳ

Ҳадис матнидаги “китобига ёзди” жумласининг маъноси бундай: “Қаламга китобига, яъни Лавҳул маҳфузга” ёзишни буюрди. Ёзилиши буюрилган маъно будир: “Албатта, раҳматим ғазабимдан ўтади”.

Ҳадисдаги “Арш устидаги”, “ҳузуридаги” жумласи макон маъносида эмасдир. Бу ўринда жумланинг маъноси “Лавҳул маҳфуз махлуқлардан яширин, уларнинг идрокига сиғмайдиган яралмишдир”. Аллоҳ таолонинг ғазаби тасавури йўқ сифатларидан биридир.

Ҳадиснинг баъзи ривоятларида “...устун келди”, дейилса, бошқа ривоятларида “...ўзиб кетди”, дейилган. Яъни, “Аллоҳ таолонинг раҳмати ғазабидан ўзиб кетади”, деган маъно кўзда тутилган.

Тоййибий “раҳматнинг ўтишини” бундай шарҳлайди: “Махлуқотлар илоҳий раҳматга лойиқ иш қилмасалар ҳам бу дунёда Яратганнинг раҳматига ноил бўлаверадилар. Аллоҳ таолонинг ғазабига сабаб бўладиган гуноҳ иш қилишса, Унинг ғазабига дучор бўлишади.

Инсон ҳали она қорнида эканида, сут эмадиган пайтида ва сутдан чиққанида, ҳали ҳеч бир тоат қилиш ёшига етмаган пайтида ҳам Аллоҳ таолонинг марҳаматига бурканган бўлади. Ғазаб сабаб бўладиган даражада бирор ёмонлик, гуноҳ содир этганидан кейингина Яратганнинг ғазабига учрайди”.

Манбалар асосида
Содиқ НОСИР тайёрлади.

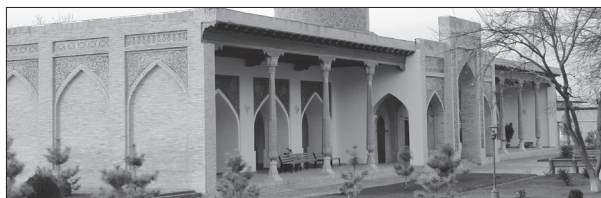

Тиловат хотимаси

Қуръони карим тиловатидан сўнг Соффот сурасининг охириги уч ояти: **“Субҳана Роббика Роббил ғиззати ғамма йасифун. Ва саламун ғалал мурсалийн. Вал ҳамду лиллаҳи Роббил ғаламийн”** ўқилиб, дуо қилинади. Оятларнинг маъноси: **“Қудрат эгаси бўлмиш Раббингиз улар қилаётган сифатлардан (айбу нуқсондан) покдир. Пайғамбарларга салом! Ҳамд эса, (барча) оламларнинг Раббига (хосдир)”**. Қуръони карим тиловатидан сўнг мазкур оятнинг ўқилиши сабаби бундай: Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): **“Кимни амали тўлиқ ўлчов ила ўлчаниши хурсанд қилса, мажлис охирида, туришдан олдин: “Субҳана Роббика Роббил ғиззати ғамма йасифун. Ва саламун ғалал мурсалийн. Вал ҳамду лиллаҳи Роббил ғаламийн”ни ўқисин»** деганлар (*Ибн Абу Хотим ривояти*). Ҳадиси шарифдаги “мажлис” сўзи “ўтирадиган жой”, “ўтириш” маъноларини англатади. Қуръони каримни тиловат қилгач, ушбу оятлар билан яқунлаш мазкур ҳадисга мувофиқдир. Ушбу ояти карималарнинг тафсирида муфассир Ибн Ажиба бундай деган: «Соффот сурасининг охиридаги ушбу оятлар билан мўминларга ваъз-насихат мажлисларини қандай тугатиш таълим берилмоқда. Чунки одамлар тўпланган мажлисда баъзи хато ва камчиликлар содир этилиши, Аллоҳга хуш келадиган ва хуш келмайдиган гаплар гапирилиши, қилинган ваъз-насихатда билиб-билмай хатога йўл қўйилиши мумкин. Буларнинг барчасига каффорат бўлиши учун ушбу оятларни ўқиш ва берган неъматлари учун Аллоҳ таолога ҳамд айтиш вожибдир».

Ҳар қандай яхши ишни Аллоҳга ҳамд ва тасбеҳ, пайғамбарларга салават ва салом айтиб яқунлаш унинг қабул бўлиши калитидир.

Баҳодиржон АЪЗАМОВ,
Тошкент Ислом институти талабаси

МАЪНАВИЯТ СОАТЛАРИ

Шу йил 22 апрел кунни Ўзбекистон мусулмонлари идораси тасарруфидаги таълим муассасаларида “Ўзбекистон – дунё нигоҳида” мавзуида маънавият соати ўтказилди. Тадбирда юртимизда таълим тизимини янада яхшилаш, болалар спортга эътибор, хусусан, Ислом ўрта махсус билим юртларида спортни ривожлантириш борасида амалга оширилаётган ишлар ҳақида гапирилди. “Баркамол авлод” спорт мусобақалари, хусусан, Хитойда бўлиб ўтадиган ёзги Олимпиада ўйинлари – “Нанкин – 2014” юртимиз ёшлари ҳаётида катта аҳамият касб этиши таъкидлаб ўтилди.

Шунингдек, 17–18 апрел кунлари бўлиб ўтган “Замонавий уй-жой қурилиши — қишлоқ жойларини комплекс ривожлантириш ва қиёфасини ўзгартириш ҳамда аҳоли ҳаётининг сифатини яхшилаш омили” мавзуидаги халқаро анжумандан кўзланган натижалар ва самаралар қайд этилди.

Умид ХЎЖАЕВ,
таълим бўлими мутахассиси

АРАБ ТИЛИ МУСОБАҚАСИ

Миср маданият маркази биносида марказ ўқувчилари ва Ўзбекистон олий ўқув юртларининг араб тили йўналишида таълим олаётган талабалар ўртасида “Араб тили ва маданияти” мусобақаси ўтказилди. Бешта шартдан иборат бу мусобақада биринчи ўринга Тошкент Ислом институти жамоаси, иккинчи ўринга Тошкент Давлат Шарқшунослик институти жамоаси, учинчи ўринга Тошкент Ислом университети қошидаги академик лицей жамоаси муносиб топилди.

Тадбир сўнгида Миср маданият маркази директори профессор Халил Умар Абдуллоҳ голибларга эсдалик совғаларини топширди.

Жаҳонгир РЎЗИЕВ

Абдуллоҳ ибн Умар

(розиаллоҳу анҳу)

Улуғ саҳобалардан Абдуллоҳ ибн Умар Маккада, ҳазрат Умар хонадониди дунёга келди. Куняси – Абу Абдураҳмон. Отаси имонга келгач, у ҳам кичик ёшида мусулмон бўлди. Болалигиданоқ Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) билан кўп вақт бирга бўлгани сабаб у зотдан энг кўп ҳадис ривоят қилган ва илм ўрганган саҳобалардан саналади.

* * *

Абдуллоҳ ибн Умар илмининг барча соҳалари, жумладан, тафсир бўйича ҳам пешқадам эди. Шунингдек, ҳадис ҳофизлари орасида ҳам етакчи ўринда турувчи Абдуллоҳ ибн Умар унутиш ва адашишдан қўрқиб, эшитган ҳадисларини доим ёзиб борар, зарурат бўлмагунча ҳадис ривоят қилмасди. Бизгача етиб келган ҳадис китобларида у зотдан ривоят қилинган икки минг олти юз ўттизта ҳадис бор. Улардан бир юз олтмиш саккизтасини Имом Бухорий ва Имом Муслим биргаликда ривоят қилган бўлса, алоҳида ҳолда Имом Бухорий саксон бир, Имом Муслим ўттиз бир, Аҳмад ибн Ҳанбал икки минг ўн тўққизта ҳадис ривоят қилган. Қолганларини бошқа муҳаддислар тўпламларига киритишган.

Ибн Умар ҳалол-ҳаром мавзуидаги ҳадисларни энг кўп ривоят қилган саҳобадир.

У киши фикҳ соҳасида ҳам шуҳрат қозонган бўлиб, Мадинанинги кўпгина фақиҳлари бу

улуғ саҳобадан таълим олишган. Аҳси суннатнинг тўрт улуғ олимидан бири – Имом Молик мазҳабининг асосини Абдуллоҳ ибн Умарнинг фатволари ташкил этади.

* * *

У жўмард, ҳалим одам бўлиб, қул ва жорияларини ибодат қилаётган ҳолда кўрса, озод қилиш одати бор эди. Бундан айрим қуллар фойдаланаётгани айтилганида: «Хайр учун алданишдан яхшиси борми?» деб жавоб қилди. Улуғ тобеинлардан Имом Нофеъ ҳам Ибн Умар озод қилган қуллардан эди.

Ибн Умар бир киши золим Ҳажжожга қарши гапираётганини эшитиб, сўради: «Гапларингни Ҳажжож шу ерда бўлса ҳам айта олармидинг?» «Йўқ», деган жавобни эшитиб, айтди: «Расули акрам (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) замонларида буни мунофиқлик ҳисоблардик».

Бир қатор суҳбатларда бундай дегани ривоят қилинади: «Эй Одам болалари, жисминингиз билан дунёда, қалбингиз билан охират-

да бўлинг. Ҳикмат ўнта нарсада: тўққизтаси сукутда, биттаси кам гапиришда. Кишининг кимлиги дўстлашган одамларига қараб аниқланади. Ўзидан юқориларга ҳасад, пастдагиларга зулм қиладиган илм аҳлидан саналмайди. Расулulloҳга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) қилган байъатимни бугунгача бузмадим ва ўзгартирмадим. Фитна ва тортишувга тарафдор бўлган киши билан бирга бўлмадим. Ҳеч бир мусулмоннинг тинчини бузмадим. Аллоҳ учун севинг, У Зот учун дўстлашинг, душманлигингиз ҳам шундай бўлсин. Аллоҳ таоло муҳаббатига шу йўл билан эришилади. Бирорта одам биродаридан кўпроқ пул ёки бойликка эга бўлиш ҳақида ўйламаган замонларни кўрдик. Энди эса, олтин-кумуш жуда қимматли санала бошланди. Аллоҳдан кўрқиб, бир томчи кўзёш тўкиш мен учун минг олтин садақа беришдан сеvimлироқ. Киши имкони борича яхшилик қилиши, ҳамиша ширинсўз ва очиқ юзли бўлиши лозим».

* * *

У зот нопок ва шубҳали нарсалардан сақланар, дунё муҳаббатидан узоқ, ҳар ишда жуда диққатли эди. Кечки овқатни ҳеч қачон шериқсиз емас, оч қолмасдан овқатланмас, жуда оз ерди. Ироқдан зиёратига келган бир дўсти у кишига дори бериб, ҳазмга ёрдам қилишини айтди. «Унда буни бошқа бирортасига бериб юбор, – дедилар Ибн Умар. – Чунки мен шу пайтгача бирор марта қорним тўйгунича овқат емадим, бундан кейин ҳам бу дори менга керак бўлмайди».

* * *

Макка фатҳи куни Ибн Умар чопқир от миниб олган эди. Йигирма беш ёшлардаги навқирон йигит бу ҳолатида жуда ҳайбатли кўринарди. Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) уни: «Абдуллоҳ! Мана, Абдуллоҳ!» деб мақтадилар завқ билан. Маккага Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) туяда, Ибн Умар от устида ёнма-ён кириб боришди.

Абдуллоҳ ибн Умар Ҳунайнда катта қаҳрамонлик кўрсатди. Тоиф қамалида қўшиннинг манглай қисмидан жой олди. Мутъа ва Ярмуқда қатнашди. Хулафойи рошидин давр-

ларидаги сафарларда иштирок этди. Шунга қарамай, у зот кўпроқ илм оламида шуҳрат қозонди. Ойша онамиз (розияллоҳу анҳо) айтди: «Ибн Умар юриш-туриш ва ҳаракатларида Расулulloҳга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) жуда ўхшарди». Тафсир, фикҳ, ҳадис ва бошқа илмларда пешқадам эди. Фатво борасида жуда ҳассос бўлиб, Имом Моликнинг хабар беришича, Пайғамбаримиздан (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) сўнг ҳаж мавсуми ва бошқа пайтларда инсонларга олтмиш йил фатво берди.

* * *

Бир куни Абдуллоҳ ибн Умарга минг дирҳам пул ва чакмон ҳадя қилишди. Аммо эртаси куни дўстларидан бири у кишининг бозордан қарзга ем олаётганини кўрди. Ибн Умарнинг уйидагилардан сўради: «Дўстимизга пул ва либос ташлаб кетишмаганмиди?» «Ҳа, шундай, – деб жавоб беришди. – Ўша кунидек чакмонни елкаларига ташлаб, пулни олиб, бозорга кетдилар. Қайтганларида ҳеч нимасиз эдилар, муҳтожларга тарқатибдилар».

* * *

Абдуллоҳ ибн Умар ҳижрий етмиш тўртинчи йилида саксон тўрт ёки саксон беш ёшида вафот этган ва Муҳассаба деган жойга дафн этилган.

Аллоҳ у зотдан рози бўлсин!

Шоакмал ШОАКБАР ўғли
тайёрлади.

Банданинг вужудида покиза тутилиши лозим бўлган энг муҳим аъзо тилдир.

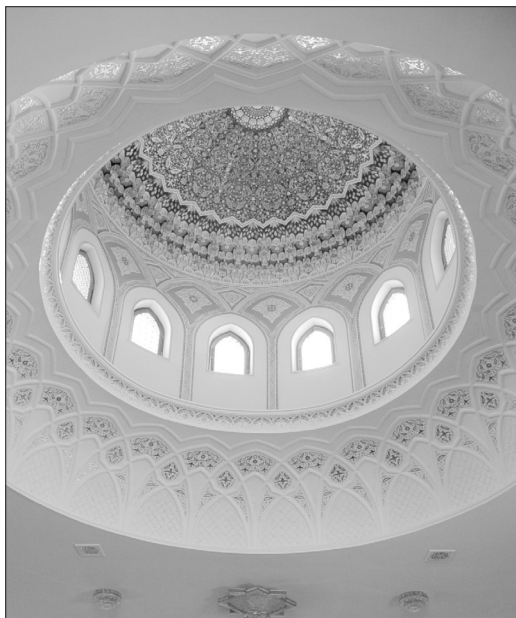
* * *

Мисвок ишлатилганидан кейин ўқилган намоз мисвок қилмасдан ўқилган етмиш беш намоздан кўра фазилатлидир.

Абдуллоҳ ибн Умар

СЎРАГАН ЭДИНГИЗ...

Саволларингизга Ўзбекистон муслмонлари идораси раиси, муфтий
Усмонхон АЛИМОВ жавоб беради.

Савол: Ассалому алайкум ва раҳматуллоҳи ва барокатуҳ. Ҳурматли Муфтий ҳазратлари!

Жаноза намозларида кўп кузатдим, имом-хатиблар жаноза намози олдида қилган мавъизаларида “Бу марҳум Аллоҳ таолонинг ҳузурига сафар қилмоқда”, деб айтишади. Шундай дейиш тўғрими?

Жавоб: Алҳамду лиллаҳ, вассолату вассаламу ала росулиллаҳ. Аммо баъд.

Ундай дейиш тўғри эмас. Чунки Аллоҳ таолонинг макони йўқ. Аллоҳ таолони бирор жойда, масалан, осмонда дейиш аҳли сунна ва жамоа ақидасига зиддир.

Хабарда бундай келган: “Мўмин кишининг жони узилса, руҳига мушк ва райҳон сурилиб, иллийюнга элтилади” (*Баззоз ривояти*). “Иллийюн”ни уламолар турлича тафсир қилишган. Заҳҳок, Қатода, Мужоҳид (раҳимаҳуллоҳу анҳум) иллийюн еттинчи осмондир. Унда оламдан ўтган мўминларнинг руҳи сақланади, дейишган. Мазкур иборани мажозий маънода ишлатиш жоиз.

Савол: Масжидимиз имоми намозда узун қироат қилади, шу жоизми?

Жавоб: Агар қавмга малол келмаса, бомдод, пешин ва хуфтон намозларида узун қироат қилиши суннат. Қавмга малол бўлса, имомнинг узун қироат қилиши макруҳдир. Зеро, Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Муоз ибн Жабални Яманга юбораётганларида, намозда қавмнинг энг заиф қатламга малол келмайдиган қироат миқдорда қилишни буюрганлар.

Савол: Уч киши пешин намозига етолмадик. Айвонда суннатни ўқиб, фарз учун такбир тушира бошлаганимизда бир киши: “Катта жамоатга етолмаганлар фарзни жамоат бўлиб эмас, якка-якка ўқиши керак”, деб қолди. Шу гап тўғрими?

Савол: Киши вафот этса, унинг яқинларига қариндошлари, дўстлари таъзия билдиради.

Динимизга кўра, қандай сўзлар билан таъзия изҳор қилган маъқул?

Жавоб: Халқимизда мусибат етган хонадон аҳлига таъзия билдиришда энг кўп: “Аллоҳ сабр берсин”, “Бандалик”, “Худо раҳмат қилсин” деган тасалли жумлалари қўлланади. Фақиҳ олимларимиз таъзиянинг энг чиройлиси деб Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва сал-

лам) айтган таъзия сўзларини келтирганлар. Расулulloх (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бундай таъзия изҳор қилар эканлар: “Инна лиллаҳи ма ахаза ва лаҳу ма аъто ва кулла шайъин ъиндаҳу биажалин мусамма” (Шубҳасиз, олгани ҳам, бергани ҳам Аллоҳ таолоникидир. Кимнинг қачон ўлишини ҳам фақат У билади).

Шунингдек, уламолар марҳумнинг яқинларига, “Аллоҳ таоло марҳумнинг гуноҳларини кечирсин. Уни раҳматига олсин. Сизга сабр берсин. Сабрингизга ажрато қилсин”, дейишни мустаҳаб деганлар.

Савол: Биз томонларда “уч”, “етти”, “йигирма”, “қирқ” каби маросимлар бидъат экани уқтирилганидан сўнг ўлик чиққан хонадонларда уч кун ичида эҳсон дастурхони ёзиш одатга айланди. Баъзи тушунган-билганлар бунга эътироз билдиришса ҳам, фойдаси бўлмапти. Шу масалада ўзингиз динимиз ҳукмларини тушунтириб берсангиз.

Жавоб: “Уч”, “етти”, “йигирма”, “қирқ” каби маросимлар шаръий асосга эга бўлмаган, бидъат маросимлардир. Кўп айtilган, тушунтириш ишлари олиб борилганига қарамай, бу одатларни давом эттираётганлар ҳақиқатни қабул қила олмайдиган кишилардир.

Марҳум вафот этганидан уч кун ўтмай элга дастурхон ёзиб, таом тортиш мутлақо жоиз бўлмаган ишдир. “Татархония” номли фатво китобида бу иш мубоҳ эмаслиги айtilган. Баъзи фақиҳлар ҳатто таҳриман макруҳ дейишган.

Яшаб турган жойимиздаги масжид имомхатибларининг маслаҳатлари ва динимиз йўл-йўриқларига амал қилиб борсак, икки дунё саодатига эришамиз, иншааллоҳ.

Нўъмон АБДУЛМАЖИД
ёзиб олди.

Сўз кучи

Бобом билан боғлиқ бир воқеа ҳеч ёдимдан чиқмайди. У киши қишлоқда оилавий ажримларнинг олдини олишда фаол эди.

Бир куни уйимизга юз-кўзлари шишган, кўкарган ёш жувон эридан шикоят қилиб келди. Эри билан ажрашишга қаттиқ аҳд қилган экан. Бувим шўрпахта билан жувоннинг жароҳатларини авайлаб артар, аҳён-аҳёнда бошини силаб: “Сабрли бўлинг, болам, сабр таги роҳат”, дерди тинмай. Бобом унга панду насиҳатлар қилди. Хуллас, чолу кампир аёлни аҳдидан қайтарди. У миннатдор бўлиб уйига кетди. Кечга яқин, бобом жувоннинг эрини чақиртирди. Узоқ гаплашишди. Орадан бир ҳафта ўтиб-ўтмай, иккови хурсанд бўлиб, уйимизга келишди. Бобом уларни дуо қилди. Самимийлик билан айtilган сўз кучи нималарга қодирлигини ўшанда билганман...

Оила маънавиятини юксалтиришда биринчи навбатда қадриятларимизни, анъаналаримизни ҳурмат қилишимиз зарур. Бу борада, аввало, ота-оналар ёши улуғ бобо ва бувиларни болаларига ибрат қилиб кўрсатишлари керак. Биз катталар ёши улуғларни тез-тез зиёрат қилишимиз ёки меҳмонга чақириб туришимиз керак. Зеро, улар билан кечган мазмунли суҳбатлар, вақтида айtilган ўринли насиҳатлар фақат ёшларнинг эмас, катталарнинг ҳаётида ҳам муҳим ўрин тутиши шубҳасиз.

Маъмура АБДУРАҲИМОВА,
Фарғона вилояти

Икки ёрти – бир бутун

Эр-хотин меҳмондорчиликдан қайтишяпти. Аёл борган жойларидаги солинган дастурхондан бошлаб, уй жиҳозлари, мезбонларнинг кийимигача батафсил гапирди. Масалан, уйларига гилам олишмоқчи эди, борган жойларида худди ўшандан солинган экан. Аёл мавзуга кенг “тўхталади”:

– Катта хонадаги, парда рангига мосланган лола гулли, тўқ қизил, қалин гилам-чи...

Эркак парвосиз тарзда тасдиқлайди:

– Ҳа-ҳа...

Чунки у на гиламнинг рангини кўрган ва на гули қандайлигига эътибор қилган. Зеро, фақат аёлларгина бир қарашда ҳамма нарса ни ҳартомонлама “кўра олади”. Аслида, бу ҳам маҳорат. Ва аксарият, эркаклар ана шу “маҳорат”га ишониб, кўп ишларни аёлига топширишади. Бир қараганда, бу хато эмас. Ўзгачаликларни кўра олиб, ишни шунга яраша тақсимлаш учун қилинган ҳаракат деса ҳам бўлади. Аммо эътибор берилиши керак бўлган жиҳат, тақсимотнинг тўғри бўлишидир. Чунки ҳамма ишнинг ўзига юкланиши эр учун, хотин учун ҳам оғир, чарчатадиган, бездирадиган ҳол.

Аллоҳ таоло эркак ва аёлни нафақат жисмонан, балки фитратан ҳам фарқли ярат-

ган. Ҳамма салоҳиятига кўра оила майдонида ўрнини билиши мақсадга мувофиқ. Бу фарқлардан келиб чиқиб айтиш мумкин, эр-хотин мусобақа қилаётган икки рақиб эмас. Балки бир-бирини тўлдирувчи икки парча, икки ранг. Турмуш давомида эр-хотин ҳамкорлиги шу асосга кўра олиб борилганида, ҳаёт осон кечиши ҳақиқатдир.

Айтганимиздек, эркак ва аёл жисмонан фарқли яратилган. Бу фарқ мияда ҳам кўринади. Масалан, мияни суратга олиш жиҳозларидан бири аниқлашича, эркак киши фикр юритганида миясининг муайян қисмигина ишлар экан. Бу жараён ўша қисмда магнит нурлари бўлиб кўринади. Аёл мияси суратга олинганида эса, магнит нурлари миянинг ҳаммасида кўринаркан. Бу фикрини жамлашда эркакнинг аёлга нисбатан илғор экани ифодасидир. Шу билан бирга, аёл бир пайтнинг ўзида мутлақо бошқа бошқа ишларни ўйлай олишини ҳам кўрсатади. Яъни, бола сини овқатлантираётиб, тайёрлаётган таомининг тузини тотиб келишга, эшик тақиллатиб чиққан кўшницага жавоб беришга, бу орада телефонда гаплашишга ҳам улгуради (бирор жойга меҳмонга бориладиган бўлса, нима ёки кимлар олиб борилиши каби ишларни аёлига топшириб, эркакнинг кўча-

кўйдаги ишларни хотиржам битириб юриши шундан).

Умумий маънода, эркак тажовузкор ва жанжалкаш бўлгани ҳолда, аёл хотиржам ва сокин.

Эркак ҳис-туйғуларга берилавермайди, аёл эса, аксинча, туйғулар борасида жуда тез ўзгарувчан.

Эркак воқеаларга совуққонлик, қатъият, таваккалчилик, аёл эса шошқалоқлик, таъсирчанлик, бироқ эҳтиёткорлик билан ёндашади.

Эркак аёлдан кўра яхшироқ сир сақлай олади.

Эркак паноҳ бўлиш, ҳимоя қилишни истайди, аёл эса ҳимояда бўлишни.

Эркак аёлда нозиклик, латофатни, аёл эркакда жасоратни кўришни хоҳлайди (аёл айнан ана шу хислатлари билан, вақти келса, эри учун тиргак бўла олади).

Эркаклар дунёси ўзига хос. Ўзларини бошқалардан кучли ҳис этиш уларга қувонч бахш этади. Улар учун жисмоний куч билан муваффақиятга эришиш аҳамиятли. Аёллар эса ҳиссий муносабатларда ғалаба қозонишга диққат қаратишади. Чунки шундай муносабатлардагина аёл ички дунёсини намоян эта билади ва бу унга завқу шавқ беради.

Эркак мустақил бўлишни, ҳаётини ўзи белгилашни истайди, биров билан дардини, режаларини ўртоқлашишни

кўпам ёқтирмайди. Аёлда эса, аксинча, туйғуларини бўлишиш билан ўзига ишончи ортади.

Эркак ва аёл ўртасидаги муаммолар бошқа жинсдан ўзи сингари тушуниш, ҳис қилиш ва шунга кўра муносабат кўрсатишни кутиш, талаб қилишдан келиб чиқади. Бу талаб – тўғри эмас. Эрхотин бир-биридаги фарқли ва ўхшаш томонларни борича қабул қилиши, бир-биридаги фитратга хос хусусиятларни ўзгартиришга уриниш ўрнига, бир-бирини тушуниб яшаши керак. Зеро, соғлом фикрли инсон учун аёл ва эркак орасидаги ўзгачаликлар жанжалнинг эмас, ҳаёт қизиқарли ўтишини таъминлайдиган омилдир.

Бу фарқлилик бир-бирини тўлдиргандагина қиймат топишини англаб етган, жуфтдаги ўзига ўхшаган ва ўхшамаган жиҳатлар ҳам неъмат эканини тушунган, шунга кўра ҳаракат қилган жуфтликлар ҳаловатга эришади.

**Зумрад
ФОЗИЛЖОН ҚИЗИ**
тайёрлади.

**Оилавий масалада
эр билан хотин
ўртасида тотувлик
ва маслаҳатлашиб
иш тутиш бўлмаса,
бундай оила азоб
ва машаққат
масканига айланади.**

Олимат ал-Банот

Ҳасад энг ёмон хулқлардан биридир. Ҳасад қилувчи кишида гина, душманлик, ичиқоралик, тақдирга рози бўлмаслик, жосуслик, васвос каби ёмон иллатлар юзага келади.

Динимиз мусулмон кишини ҳасаддан сақланишга чорлайди. Абдуллоҳ ибн Амр (розияллоху анху) айтади: «Пайғамбаримиздан (соллаллоху алайҳи ва саллам): “Инсонларнинг қайси бири афзалроқ?” деб сўрашди. У зот (алайҳиссалом): “Махмумул қалб ҳамда ростгўй киши”, деб жавоб бердилар. Саҳобалар сўрашди: «Ростгўй кишини биламиз. “Махмумул қалб” ким?» Расулulloҳ (соллаллоху алайҳи ва саллам): “У ўта пок, тақводор, гуноҳи, хиёнати, алдови, ҳасади йўқ кишидир”, дедилар» (Ибн Можа ривояти).

Набий (соллаллоху алайҳи ва саллам) саҳобаларга кетма-кет уч кун: “Ҳозир сизларнинг олдингизга жаннат аҳлидан бўлган киши келади”, дедилар. Уч кун фақат бир киши келди. Абдуллоҳ ибн Амр (розияллоху анху) унинг уйида уч кун меҳмон бўлдилар. Лекин мезбоннинг бирор кеча ҳам туриб ибодат қилганини кўрмади. У кишининг амалини паст санаб, кетмоқчи бўлганида, Расулulloҳнинг (соллаллоху алайҳи ва саллам) сўзларидан уни хабардор қилди ва бошқалардан амали оз бўлатуриб, бу мартабага қандай эришганидан ажабланди. Шунда ҳалиги киши: “Сиз кўрган амалларимдан бошқа амалим йўқ”, деди. Абдуллоҳ ибн Амр (розияллоху анху) кетаётганида ҳалиги киши у зотни чақириб: “Яна менинг қалбимда бирор-бир мусулмонга нисбатан ҳасад йўқ. Мен ҳеч кимга Аллоҳ ато этган неъматни борасида ҳасад қилмайман”, деб айтди. Абдуллоҳ ибн Амр (розияллоху анху): “Мана шу хислат сизни шу мартабага етказган”, деди.

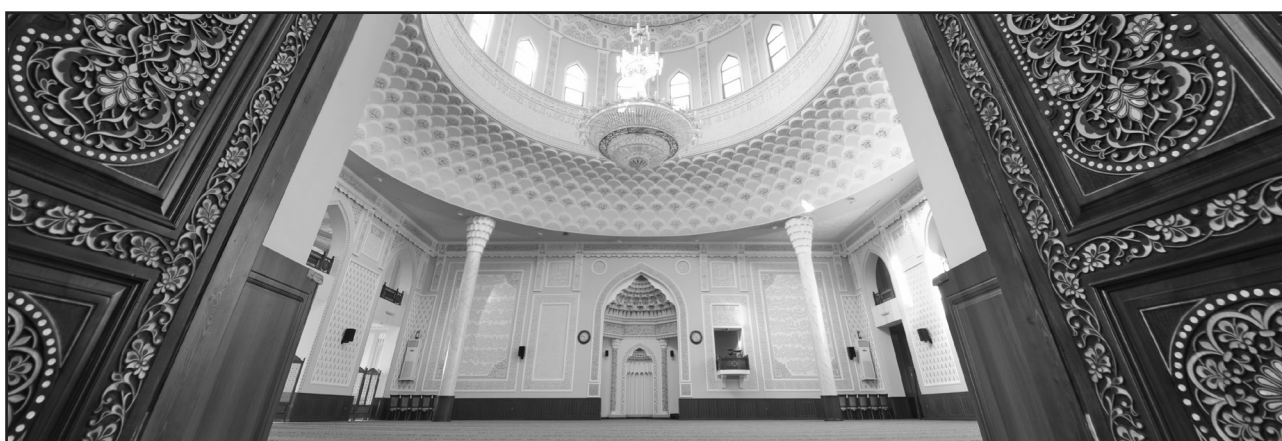
Ҳасад иллатидан қутулиш учун бир қанча даволар тавсия қилинган. Улар қуйидагилар: Аллоҳнинг қазои қадарига рози бўлиш; нафсни маломат қилиш; ўзи учун яхши кўрган нарсани ўзгаларга ҳам раво кўриш; охиратдаги азобдан кўрқиш; Аллоҳ таолони доимо зикр қилиш.

Шунда, иншааллоҳ, Ҳақ таоло киши қалбини ҳасад зулматидан бандаларга яхшилик илинишдек ёруғлик сари олиб чиқади.

*Тошкент шаҳар “Новза”
жоме масжиди имом-хатиби
Жалолиддин ҲАМРОҚУЛОВ*
тайёрлади.

Азим Тошкент динимиз ривожда беқиёс ўрин эгаллаган Имом Қафзол Шоший, Шайх Хованд Тоҳур, Хожа Аҳрор Валий, Ҳофиз Кўҳакий, Иброҳим ота, Қўйлиқ ота сингари азиз-авлиёлар, юзлаб алломаю мутафаккир зотларга камолот бешиги бўлиб хизмат қилган. Халқ ўртасида Шайх Зайниддин ота номи билан машҳур бўлган Шайх Зайниддин Кўйи Орифоний Тошкандий ибн Шайх Шаҳобиддин Абу Ҳафс Умар Сухравардий ҳам ана шундай мўътабар инсонлардан бири. Пойтахтимизнинг Кўкча маҳалласидаги йирик жоме масжид шу зотнинг номи билан аталади.

Масжиднинг янги кўриниши

Шайх Зайниддин бобонинг отаси бағдодлик шайх Шаҳобиддин Сухравардий (1145–1235) машҳур сўфий, суҳравардия тариқатининг раҳнамоларидан бири бўлган. Шайх Шаҳобиддин 1215 йили Муҳаммад Хоразмшоҳ хузурига Бағдод халифаси Носирнинг (1180–1225) элчиси сифатида келади. Отаси вафотидан сўнг Шайх Зайниддин унинг таълимотини кенг тарғиб этади. У зот Кўйи Орифоний деб улуғланган. У киши нафақат тариқат муршиди, балки фалакиёт илмининг билимдони ва ерости йўллари муҳандиси ҳам бўлган.

XVI асрда вужудга келган Орифон маҳалласи (қишлоғи) XIX асрда Шайх Зайниддин бо-

бо, кейинчалик Кўкча номи ни олган. Бу атама “кохча”, яъни “қалъача” сўзидан келиб чиққан бўлиб, VI–XI аср тарихий ёдгорлиги – Кўкча Оқтепага нисбатан айтилган.

“Шайх Зайниддин” мақбараси ёнидаги масжид XIX аср охирларида қурилган, мустақилликкача бўлган вақт мобайнида бир неча марта қайта таъмирланган.

Табиий, масжид илгари бугунгидек катта эмасди. Қолаверса, масжиднинг мустақилликкача бўлган ҳолати ҳавас қиларли даражада эмасди. Обод турмуш йили муносабати билан “Шайх Зайниддин” жоме масжидида катта таъмирлаш ишлари олиб борилиб,

ҳозирги кўркем ҳолатига келтирилди. Хонақоҳларда яратилган шароитлардан одамлар жуда мамнун. Масжид биноси олтининг намозхонга мўлжалланган, қулай шарт-шароитларга эга икки қаватли хонақоҳ, ромли айвон, таҳоратхона, ошхона, мутавалли ва имом-хатиб хонасидан иборат.

Қувонарли томони, бугун кўнгиллар ободлигини “Шайх Зайниддин” жоме масжиди тимсолида кўриш мумкин, чунки бу масжид ўз тарихи ва айни ҳолати билан она халқимизнинг ўтмиши ва бугунидан ҳикоя қилади.

Одилхон Исмоилов,
«Шайх Зайниддин» жоме
масжиди имом-хатиби

Насаф фақиҳлари

НАЖМИДДИН АБУ ҲАФС НАСАФИЙ

Нажмиддин Абу Ҳафс Умар ибн Муҳаммад Насафий (1070–1143) ҳанафий мазҳабининг йирик намояндаларидан биридир. У фикҳ, усулул фикҳ, тафсир, ҳадис, калом илмлари, араб тили ва адабиёти бўйича машҳур олим эди. Қуръонни ёддан биларди.

Фикҳ илмини садрулислам Абулюср Муҳаммад Паздавийдан ўрганган ва ўғли Абуллайс Аҳмадни фақиҳлик даражасига етказиб тарбиялаган. Самъоний ёзишича, у «ал-Жомий ас-сағир»ни назмга солган. «Ҳидоя» муаллифи баъзи асарларини унинг назаридан ўтказган.

Нажмиддин Насафий фозил имомлардан бири сифатида халқ ичида катта ҳурмат ва иззат билан яшаган. У биринчи бўлиб, фикҳ илми бўйича манзума асар (назмда ёзилган китоб) битган. Унинг йигирма жилдлик танланган шеърлар тўплами, «ал-Қанд фи зикри уламои Самарқанд», «Бухоро тарихи» ва «Китобул мавоқийт» каби асарлари бор. Ҳанафий мазҳабида ишлатилган фикҳий атамаларни изоҳлаш мақсадида «Тилбатут талаба» номли китоб ёзган. Манбаларда унинг асарлари сони юзга яқин деб кўрсатилади. Улардан «Тафсирут тайсийр», «ал-Ақоид ан-Насафия» ва бошқалар машҳурдир.

Умар Насафий «Муфтий ас-сақалайн», яъни инсонлар ва жинларга фатво бериш салоҳиятига эга бўлган олим лақаби билан машҳур бўлган.

БУРҲОН НАСАФИЙ

Муҳаммад ибн Муҳаммад Абулфазл Бурҳон Насафий атоқли имом, юксак фазилатлар эгаси, тафсир, ҳадис, усул ва калом илмлари соҳасида йирик олим эди.

Илмул-хилоф мавзuida ёзган «Муқаддима» китоби машҳур. Калом илмига доир китоб ҳам ёзган. Имом Розийнинг «ат-Тафсирул кабир»ини қисқартириб баён қилган. У 600/1201 йил туғилиб, 679/1281 йил вафот этган ва ривоятга кўра, Имом Аъзам Абу Ҳанифанинг ёнига дафн этилган.

ҚОЗИ АБУ АЛИ НАСАФИЙ

Ҳусайн ибн Хизр Қозий Абу Али Насафий фикҳ илмини Абу Бакр Муҳаммад ибн Фазлдан таълим олди.

Қози Абу Али фикҳ бўйича замонасининг имоми бўлган. «Фавоид» ва «Фатово» номли асарлар ёзган. Кўп шогирдларни камолга етказган. У 80 ёшида 424/1034 йили Бухорода вафот этиб, Қалобоз қабристонига дафн этилган.

Шайх Абдулазиз МАНСУР

Олимнинг адо этилиши лозим бўлган ҳақлари бор. Унга кўп савол бермаслик, жавобига эътироз қилмаслик, эриниб турганида жавоб беришга зўрламаслик, ўрнидан туришга қўймай, этагига осилиб олмаслик, сирларини ошкор этмаслик, ҳузурда бирор кишини ғийбат қилмаслик, ундан хато қидирмаслик, борди-ю, хато қилса, узрини қабул қилиш, модомики, Аллоҳнинг амрига итоат этаркан, унга ҳам Аллоҳ учун ҳурмат кўрсатиш, олдида ўтириб олмаслик, бирор эҳтиёжи бўлса, уни раво қилиш учун ҳаммадан олдин шошилиш олимнинг ҳақларидандир.

Али ибн Абу Толиб

Имоми Аъзамнинг ақл-фаросатлари

Абдуллоҳ ибн Муборак айтади: “Имоми Аъзамдек ақлли, улуғ кишини кўрмадим”.

Ҳорун ар-Рашид бундай деган экан: “Кишилар кўз билан кўролмайдиган нарсаларни Абу Ҳанифа ақл кўзи билан кўради”.

Али ибн Осим: “Имоми Аъзамнинг ақлини дунёнинг ярим аҳолиси ақли билан қиёсланса, Имоми Аъзам ақллари устун келади”.

Имом Абу Юсуф айтади: “Устозим Имоми Аъзамдек ақлли ва мурувватли инсонни кўрмадим”.

Имоми Аъзамнинг ўғли Ҳаммоод айтади: “Отам Имоми Аъзам кийимларига ўраниб масжид ичида ўтирардилар. Катта бир илон масжиднинг шифтидан кўкракларига тушди. Улуғ Имом жойларидан хатто қимирламадилар ва сесканмадилар. Сўнг илонни ушлаб, масжид ташига отдилар ва: “Ҳар нарса Аллоҳ таоло-

дандир. У тақдир қилмаган ҳеч нарса бўлмайди. Шунинг учун, кўрқиб паришон бўлиш дуруст эмас, балки сабр ва ризо лозимдир”, дедилар.

Имом Шофиъий дер эканлар: “Ҳеч бир аёл Имоми Аъзамдек ақли етук ўғлон туғмаган”.

Имоми Аъзам башорат қилган нарсалар бўларди. Жумладан, Имом Зуфар билан Довуд Тоййга: “Сизлар ибодат билан қаттиқ машғул бўласиз”; Имом Абу Юсуфга эса: “Сен дунёга мойил бўласан”, деган эканлар. Ҳақиқатда ҳам шундай бўлди.

Халифа Мансур Бағдод қозилигига тайинлаш учун машхур уламолардан тўрт кишини ҳузурига чақирди. Улар: Суфён Саврий, Мисъар, Абу Ҳанифа, Шарик ҳазратлари эдилар. Йўлда келатуриб Имоми Аъзам айтдилар: “Тўртовимиз ҳақда бир фикрим бор”. Улар: “Айтсангиз яхши бўларди”, дейишди. Улуғ имом айтдилар: “Фикримча, ўзим қозилиқдан бир йўлини қилиб қутулсам керак, Суфён йўлда қочиб кетади, Мисъар бўлса, ўзини телбаликка солади. Сўнгра ночор Шарик қози бўлади”.

Дарҳақиқат, Суфён Саврий йўлда бир кема ичига кириб, беркиниб олди. Кемачиларга айтди: “Мени яширинглар, йўқса бошимни кесишади”.

Кемачилар уни беркитиб ўтиб кетишди. Суфён қочиб қутулди. “Бошимни кесишади”, дейишига сабаб, “Ҳар ким қози этиб тайинланса, гўё боши пичоқсиз кесилган бўлади”, деган мазмундаги ҳадиси шариф эди.

Сўнг қолган уч олим Мансур олдига бордилар. У билан ора-ларарида бундай савол-жавоб бўлиб ўтди:

- Қози бўлинг.
- Қозиликка лаёқатим йўқ, муносиб эмасман.
- Йўқ, муносибсиз.
- Муносиблигимни ўзим

биламан. Агар муносиб бўлиб туриб, яна лаёқатим йўқ десам, ёлғончи бўламан. Ёлғончини мусулмонларга қози қилмоқ дуруст эмас. Сиз бир ёлғончини қози қилиб, мусулмонлар қонини тўкишни истамайсиз.

Бу сўз билан Имоми Аъзам ҳам қутулдилар.

Сўнгра Мисъарга навбат етди. Мисъар эса сакраб туриб, Мансур билан кўришди. Қўлини қаттиқ сиқиб: “Қалайсан, болаларинг соғми, хотининг саломатми? От, эшакларинг яхшими?” деб шанғиллай кетди. Атрофдагилар Мисъарни телбага чиқаришди. Энг охири Шарик қолди. Мансур айтди: “Энди сиз қози бўласиз”. Шарик айтди: “Мен савдойи кишиман”. Мансур айтди: “Даволанинг, ақлингиз тузалади”. Ночор Шарик қози бўлди. Имоми Аъзам айтганлари тўғри чиқди.

Васлий САМАРҚАНДИЙнинг
“Имоми Аъзам
ҳаёти ҳақида қимматли
сўзлар” китобидан тайёрланди.

Инсон саломатлиги асосан ейдиган таомлари ва овқатланиш одобларига риоя қилишига боғлиқ. Икки дунё саодатига бошловчи динимизнинг бу борадаги кўрсатмаларига амал қилсак, ўзимизни турли дард ва одатлардан сақлаймиз, иншааллоҳ.

Мўмин киши энг олдин еган-ичгани ҳалолдан бўлишига катта аҳамият бериши зарур. Ҳаром нарсалардан ўзини тийиши фарз.

Овқатланиш одобларини бундай тартиб-лаш мумкин: Таом ейишни “Бисмиллоҳ” би-

Овқатланинг, ажр ҳам олинг

лан бошлаш суннатдир. Умар ибн Салама (розияллоҳу анҳу) айтадилар: «Расулуллоҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) қарамоғидаги бола эдим. Қўлим лаганда бориб-келар эди. Ўшанда у зот менга: “Эй болакай! Аллоҳнинг исмини айтиб, ўнг қўлинг билан, олдиндан егин!” дедилар. Шу-шу овқатни худди шундай ейдиган бўлдим» (Имом Бухорий ва Муслим).

Ким таомни ейишдан олдин “Бисмиллоҳ”ни айтишни унутса, овқатланиш пайтида қачон бўлса ҳам ёдига тушса, “Бисмиллоҳи аввалаҳу ва охираҳу”ни айтиши керак.

Юқорида зикр қилинган ҳадисда таомнинг одобларидан яна бири, ўнг қўл билан ейиш эканлиги айтилган. Чунки нопок нарсалар чап қўлда кетказилади.

Овқатдан олдин ва кейин қўл ювилади. Чунки инсон турли нарсаларни ушлаши мумкин. Ана шунда қўлга микроблар ёпишади. Шунингдек, таомдан кейин ҳам инсон қўлларида ёғ ва шунга ўхшаш овқат юқи қолади. Уларни ювиб ташланмаса, турли касалликлар келиб чиқиши мумкин. Энг муҳими, бу одобга риоя қилганлар ажр-савобга эришади, таомларида барака бўлади.

Таом ўтирган ҳолда ейилади. Чунки тик турганда инсон тўлиқ роҳат билан хотиржам ея олмайдди. Шу билан бирга, унинг егани яхши фойда бермайди. Тик туриб еганда овқат тўкилиши, ис-

роф бўлиши мумкин. Анадан (розияллоҳу анҳу) ривоят қилинади: “Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) тик туриб ичишдан қайтардилар, шунда: “Ейиш-чи?” дейилди. “У яна ҳам ашаддийроқ”, дедилар” (Имом Термизий ва Муслим).

Ёнбошлаб таом ейиш одобсизликдир. Шу билан бирга, овқатнинг ҳазм бўлиши ҳам қийинлашади.

Ҳар қандай неъмат учун доимо Аллоҳ таолога шукр қилишимиз керак. Агар уни ёмонласак, ношукрлик қилган бўламиз. Пайғамбаримиз

(соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳеч бир таомни айблаган эмаслар. Агар иштаҳалари тортса, ердилар, кўнгиллари тусамаса, эмас эдилар.

Таомни ўта тўйиб ейиш исроф ҳисобланади. Бу инсон соғлиғи учун қони зарар ҳамдир.

Аллоҳ таоло марҳамат қилади: **“Еб-ичинг ва исроф қилманг, чунки У зот исроф қилгувчиларни севмас”** (Аъроф, 31).

Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) овқатланганларидан сўнг оғзиларини чайрдилар. Мўмин киши доимо оғзининг пок юришига аҳамият бериши зарур. Чунки оғиз инсоннинг энг улуғ аъзоларидан ҳисобланиб, у билан Қуръон, ибодат, дуо, зикрлар қилинади. Шунинг учун, доимо тоза бўлиши, ундан ҳеч қандай бадбўй ҳид чиқмаслиги керак.

Овқатни еб бўлганидан сўнг Аллоҳга ҳамду сано айтиб, дуо қилинади.

Албатта, барчанинг ризқини бериб турган зот Аллоҳ таоло. Таомни соғ-саломат истеъмол қилишга қодир қилган Зотга доимо ҳамду сано айтиш банданинг бурчидир.

Таомдан сўнг ҳаётининг ва ризқнинг баракотли бўлишини Аллоҳдан сўраб, дуо қилинади.

Шундай қилсак, ҳаётимиз бундан-да файзли ва баракотли бўлади.

Илҳом ЭГАМҚУЛОВ,
Янгиер шаҳар “Абдуқаҳҳор ҳожи”
жоме масжиди имом-хатиби

Хазрат Ҳафса онамиз (розияллоҳу анҳо) ривоят қилади: «Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) дедилар: “Ким фолбинга бориб, ундан бирор нарса ҳақида сўраса ва у айтган гапни тасдиқласа, (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Улар ҳеч ким эмас”, деб жавоб бердилар. Одамлар: “Ё Расулуллоҳ, улар бизга айтадиган нарсалари (гоҳо) чин бўлиб чиқади-ку?” деб яна сўрашди. Шунда у зот (соллаллоҳу алайҳи

Сеҳргар, фолбин ва коҳинга борувчининг ҳукми

қирқ кунлик намози қабул бўлмайди» (*Имом Муслим*).

Абу Ҳурайра (розияллоҳу анҳу) айтади: «Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Ким фолбинга ёки коҳинга борса ва унинг айтган гапни тасдиқласа, батаҳқиқ, Муҳаммадга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) тушган нарсага кофир бўлибди”, дедилар» (*Имом Аҳмад*). Бошқа бир ривоятда “бизлардан эмас” лафзи келган бўлиб, огоҳлантиришга ҳамда бу ёмон ишнинг гуноҳи кабира эканига далолат қилади. Ҳадиснинг зоҳирига кўра, сеҳргар, фолбин ёки коҳиннинг ҳар қандай сўзини тасдиқлаш куфр бўлади.

Фолбин ишларни тафсилотлари билан билишини, ўғирланган ёки йўқолган нарсанинг жойи, ким ўғирлагани кабиларни айтишини даъво қилади. Коҳин эса ғайб илмини билишини иддао қилади. Ойша онамиз (розияллоҳу анҳо) айтадилар: «Одамлар Расулуллоҳдан (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) коҳин ким экани ҳақида сўрашди. Пайғамбаримиз

ва саллам): “У бор сўз бўлиб, жин уни илиб олади ва унга тухматларни аралаштиради”, деб хабар бердилар» (*Имом Бухорий*).

Сеҳргар, фолбин ёки коҳинга ишонган киши икки сабабга кўра кофир бўлади:

1. Айтган сўзни, даъво қилган ёлғонни ҳамда ғайбдан бирор нарса билиши ҳақида тўқиб чиқарган гапини тасдиқлагани учун.

2. Уларнинг гапига кириб, ширк амалини қўлагани учун.

Аммо сеҳргар, фолбин ёки коҳиндан билмаган ҳолда бирор нарса ҳақида сўраб қўйса, Аллоҳга тавба қилиши ва бу ишни бошқа такрорламаслиги керак.

Аллоҳ таоло айтади: **“Ғайб (яширин иш ва нарсалар) калитлари Унинг ҳузуридадир. Уларни Ундан ўзга билмас. Яна, қуруқлик ва денгиздаги нарсаларни (ҳам) билур. Бирор япроқ (узилиб) тушса (ҳам), уни билур. Ер зулматлари (қаъри)даги уруғ бўлмасин, ҳўлу**

қуруқ бўлмасин, (ҳаммаси) аниқ Китоб (Лавҳул-маҳфуз) да (ёзилган)дир” (*Анъом, 59*).

Аллоҳ таолонинг изнисиз ер юзида ҳеч ким бошқа бировга зарар ҳам, фойда ҳам етказа олмайди. Аллоҳ таоло марҳамат қилади: **“Лекин улар Аллоҳнинг изнисиз у билан ҳеч кимга зарар етказа олмаслар”** (*Бақара, 102*).

Бунга ишониш инсонни хотиржам қилади, қалбига таскин беради.

Мусулмон киши ўзига етган ҳар бир нарсани Аллоҳдан деб билиши керак. Яхшилик етса, шукр қилади, мусибат етса, сабр қилади. Ана шунда гуноҳи кабиралар домига тушиб қолишдан ўзини ҳимоялаган бўлади. Қуръони каримда бундай дейилади: **“Ким Аллоҳга тақво қилса, У унга (ташвишлардан) чиқиш йўлини (пайдо) қилур. Яна уни ўзи ўйламаган жойдан ризқлантирур”** (*Талоқ, 2–3*).

Манбалар асосида
Сора ҲУСАЙН қизи
тайёрлади.

Илк ҳадис мактаблари

Набий (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) вафотларидан сўнг ўн еттинчи ҳижрий йили Шом ва Ироқ тўла фатҳ қилинди. Ҳижрий йигирманчи йили Миср, йигирма биринчи йили Форс ери фатҳ этилди. Эллик олтинчи йилида мусулмонлар Самарқандга етиб келишди. Тўқсон учинчи йили Андалус Ислом диёрига айланди. Исломни қабул қилганларга дин ҳукмларини ўргатадиган муаллимлар, саҳобалар жўнатилди. Кўп саҳобалар ўз хоҳишлари билан ҳам янги фатҳ қилинган ерларга бориб, ўша ерларда муқим яшаб қолишди.

Саҳобалар борган жойлар Қуръон ва ҳадис илми марказларига айланарди. Саҳобалар билан учрашиб, улардан таълим олганлар “тобеинлар” яъни “эргашувчилар” деб номланишди. Саҳобалардан сўнг улар суннат ҳимоячилари ва ҳадис ровийлари бўлишди. Саҳобалар масжидларда шогирдлари – тобеинларга Пайғамбаримиздан (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) эшитган-билганларини таълим беришарди. Саҳобалар борган ҳар бир шаҳар ва юртда ҳадис мактаблари юзага келди. Бу мактаблардан юзлаб, минглаб тобеинлар етишиб чиқди. Ана шундай мактаблардан машҳурларини мисол тариқасида санаб ўтамиз:

Мадина ҳадис мактаби. Устоз саҳобалар: Абу Бакр, Умар, Кўфага кўчишидан олдин Али, Абу Ҳурайра, Ойша, Абдуллоҳ ибн Умар, Абу Саид Худрий, Зайд ибн Собит (розияллоҳу анҳум).

Бу мактабда етишган муҳаддис тобеинлар: Саид ибн Мусайяб, Урва ибн Зубайр, Ибн Шихоб Зухрий, Убайдуллоҳ ибн Абдуллоҳ ибн Утба ибн Масъуд, Солим ибн Абдуллоҳ, Қосим ибн Муҳаммад ибн Абу Бакр, Ибн Умарнинг мавлоси Нофеъ (раҳимаҳумуллоҳ).

Макка ҳадис мактаби. Устоз саҳобалар: Муоз ибн Жабал, Абдуллоҳ ибн Аббос, Абдуллоҳ ибн Соиб Махзумий, Итоб ибн Усайд, Холид ибн Усайд, Ҳакам ибн Абул Ос, Усмон ибн Талха (розияллоҳу анҳум).

Бу мактабда етишган муҳаддис тобеинлар: Мужоҳид ибн Жабр, Ибн Аббоснинг мавлоси Икрима, Ато ибн Абу Рабоҳ (раҳимаҳумуллоҳ).

Кўфа ҳадис мактаби. Устоз саҳобалар: Али ибн Абу Толиб, Абдуллоҳ ибн Масъуд, Саъд ибн Абу Ваққос, Саид ибн Зайд, Хаббоб ибн Арат, Салмон Форсий, Ҳузайфа ибн Ямон, Аммор ибн Ёсир, Абу Мусо Ашъарий, Баро ибн Озиб, Муғийра ибн Шуъба, Нўъмон ибн Башир, Абу Туфайл, Абу Жухайфа ва бошқалар (розияллоҳу анҳум).

Бу мактабда етишган муҳаддис тобеинлар: Масрук ибн Аждаъ Ҳамадоний, Убайда ибн Амр Салмоний, Асвад ибн Язид Нахайй, Шурайх ибн Ҳорис, Иброҳим ибн Язид Нахайй, Саид ибн Жубайр, Омир ибн Шураҳил Шаъбий (раҳимаҳумуллоҳ).

Басра ҳадис мактаби. Устоз саҳобалар: Анас ибн Молик, Утба ибн Ғазвон, Имрон ибн Хусайн, Абу Барза Асламий, Маъқил ибн Ясор, Абу Бакра, Абдурраҳмон ибн Самура, Абдуллоҳ ибн Шиххир, Жория ибн Қудома (розияллоҳу анҳум).

Бу мактабда етишган муҳаддис тобеинлар: Абул Олия Рафиъ ибн Мехрон Райёҳий, Ҳасан Басрий, Муҳаммад ибн Сириин, Абу Шаъсо Жобир ибн Зайд, Қатода ибн Диома Давсий, Мутарриф ибн Абдуллоҳ ибн Шиххир, Абу Бурда ибн Абу Мусо (раҳимаҳумуллоҳ).

Шом ҳадис мактаби. Устоз саҳобалар: Муоз ибн Жабал, Убода ибн Сомит, Абу Дардо, Абдурраҳмон ибн Ғанам, Шураҳбил ибн Ҳасана, Фазл ибн Аббос, Абу Молик Ашъарий (розияллоҳу анҳум).

Ундан етишиб чиққан муҳаддис тобеинлар: Абу Идрис Хавлоний, Қабиса ибн Зуайб, Макхул ибн Абу Муслим, Ражо ибн Ҳайва (раҳимаҳумуллоҳ).

Миср ҳадис мактаби. Ундаги устоз саҳобалар: Абдуллоҳ ибн Амр ибн Ос, Уқба ибн Омир Жуханий, Хорижа ибн Ҳузофа, Абдуллоҳ ибн Саъд, Маҳмия ибн Жуз, Абдуллоҳ ибн Ҳорис, Абу Басра Ғифорий, Абу Саъд Хайр, Муоз ибн Анас Жуханий (розияллоҳу анҳум).

Бу мактабда етишган муҳаддис тобеинлар: Мирсад ибн Абдуллоҳ ва бошқалар (раҳимаҳумуллоҳ).

Жамшид ШОДИЕВ
тайёрлади.

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

ИСЛОМ ҚАЛБЛАРНИ ЗАБТ ЭТАПТИ

Кейинги олти йил мобайнида Буюк Британияда мусулмонлар сони ўттиз етти фоизга кўпайди, расмий масжидлар сони эса бир ярим мингга етди.

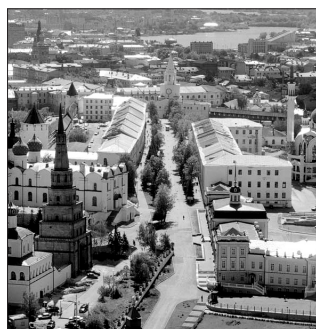
“ҚУЛ ШАРИФ” МАСЖИДИ

Бир хил ном билан юритилган масжидлар кўп шаҳарларда бор. Улардан бири “Қул Шариф” жоме масжидидир. Бундай номли масжидлардан бири Қозон шаҳрида.

Иккинчиси Оренбург вилоятининг Асекеев туманида жойлашган. 1883 йили бунёд этилган. Демак, бу йил қурилганига 130 йил тўлади. Саксон тўрт ёшни қаршилаган Муҳаммад Гади́лгареев бир неча йиллардан бери масжидда имом-хатиблик қилиб келади.

АРАБ ТИЛИДА СЎЗЛАШУВ

Қозон шаҳридаги “Муҳаммадия” мадрасасида “Араб тилида сўзлашув” мавзуда анжуман бўлиб ўтди. Мадраса талабаларининг араб тилида сўзлашув даражалари текширилди. Янги услуб бўйича фақат

араб тилида гаплашиб, тушунтириб бера олиш шарт қўйилди. Талаба топа олмаган сўзлар ўрнига синонимларидан фойдаланиш талаб қилинди. Араб тили мутахассислари келгусида тажрибадан келиб чиқиб, бундай услубни

бошқа ўқув юртларида ҳам жорий қилишни режалаштиришди.

ВИКТОРИНА ЎТКАЗИЛДИ

Кемерово вилоятидаги Томск, Новосибирск, Белов ва Киселёв шаҳарларида “Исломасослари” викторинаси ўтказилди. Мусобақада бутун вилоятдан йиғилган қорилар Исломасослари, фикҳ ва Қуръон

ўқиш бўйича маҳоратларини синаб кўришди. Новосибирск шаҳрида бўлиб ўтган якуний босқичда Абу Акиев ғалаба қозонди. Иккинчи ўринни Ислом Цалоев ва Мурод Бузуртанов бўлишиб олишди. Ғолибларга фахрий ёрликлар ва пул мукофотлари берилди.

ЎҚИТУВЧИГА МУКОФОТ

Белгия тарихида илк бор “Хизматлари учун” мукофоти билан Ислом тарихи ва асослари фани ўқитувчиси Муҳаммад Ҳасбал тақдирланди. У ўттиз йилдан бери мамлакатдаги билим юртларида дарс бериб келади.

Муҳаммад Ҳасбал мукофотни ҳукуматнинг Исломга ва умуминсоний қадриятларни сақлашга бўлган ҳурмати сифатида қабул қилди.

ВАКОЛАТХОНА ОЧИЛАДИ

Остона шаҳрида Араб давлатлари лигаси ваколатхонаси очилади. Қозоғистон Республикасининг Мисрдаги Фавқулудда ва Мухтор элчиси

Берик Орин Қоҳирада Араб давлатлари лигаси бош котиби Набил Арабий билан учрашди. Суҳбатда араб давлатлари билан ўзаро дўстона алоқаларни тиклаш ва ривожлантириш ҳамда бир қатор мамлакатларда марказлар очиш истаги билдирилди. Шунингдек, Риёз шаҳрида ўтказиладиган “Иқтисодиёт анжумани” ҳақида ҳам сўз юритилди.

КИЕВДА ЯНГИ МАРКАЗ

Киев шаҳрида “Мадинаи мунаввара” номли халқаро араб маркази ташкил этилди. Тадбирда Украинадаги араб давлатлари элчилари ва бир қатор олимлар иштирок этишди. Ушбу марказ Яман Таълим вазири Абдураззоқ Ашвала ташаббуси билан очилди. Маросимда марказ директори ўринбосари Муҳсин Мажид сўзга чиқиб, бундай марказнинг очилиши араб мамлакатлари билан бевосита дўстона алоқаларнинг янада ривожланишига ёрдам беришини таъкидлади.

РОССИЯДА ХАТТОТЛИК ТАНЛОВИ

Ханти-Мансийлар мухтор ўлкасидаги Пит-Ях шаҳрида “Қуръон ва хаттотлик” мавзуида мусобақа ўтказилди. Танлов Қуръоннинг қозонбосма нусхаси чоп этилганига 225 йил тўлишига бағишланди. Беллашувда юзга яқин иштирокчи қатнашиб, Қуръони каримнинг қуфий,

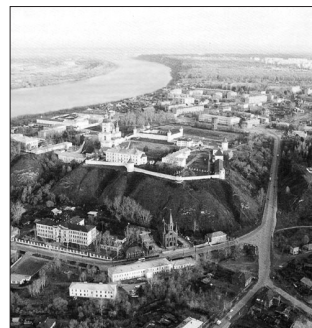
настаълик, риқо ва бошқа услубда кўчирилган нусхаларини намойиш этишди.

ЭЛЧИ БИЛАН УЧРАШУВ

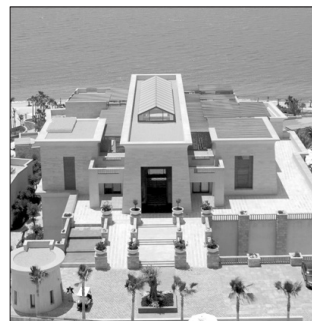
АҚШнинг Испаниядаги Фавқулодда ва Мухтор элчиси Алан Соломонт Барселона шаҳрининг Равале тумани мусулмонлари билан учрашди. Элчи суҳбат чоғида Америка Ислом динига нисбатан яхши муносабатда эканини айтди. Шунингдек, бошқа динлар каби унинг қадриятларини ҳурмат қилишини таъкидлади. Ҳозирги кунда маҳаллий аҳолининг қирқ беш фоизини ташкил этган мусулмонлар бу ерни Равалистон деб аташади.

ЭСКИ МАСЖИД ТАЪМИРИ

Россия Федерациясининг Архангелск вилоятида 1905 йилда барпо этилган қадимий масжидни таъмирлаш бошланди. Таъмирлаш ишларини “Меъморий ёғоч” ширкати амалга оширмоқда. Маҳаллий аҳоли жомени ҳашар йўли билан олдинги ҳолига келтиришга астойдил ҳаракат қиляпти.

ДИНЛАРАРО АЛОҚАЛАР

Ўрдун (Иордания)да Ислом ва насроний динлари ўртасида ўзаро дўстлик алоқаларини мустаҳкамлаш мавзуида анжуман ўтказилди. Иордания қироли

ташаббуси билан ўтказилган анжуманда Фаластин, Миср, Судан, Ливан, Ироқ каби бир қатор давлатлардан етмиш бешта диний ташкилот вакиллари иштирок этди.

ИСЛОМ МОЛИЯСИГА ҚИЗИҚИШ

Италия ҳукумати мамлакатда Ислom молиявий тармоғини татбиқ этишга жиддий қизиқмоқда. Маълумки, Оврупанинг Буюк Британия, Малта ва Люксембург давлатларидаги молиявий муассасалар Ислom банки тизимида кенг қўламда иш олиб борапти. Бу яхши натижа бераётганини италян мутахассислари эътироф этмоқда. Италияда бу соҳада “Deloitte” ширкатининг оз муддат ичидаги сермахсул фаолияти бунга ёрқин мисолдир.

ИСЛОМ – ТИНЧЛИК ДИНИ

Мавританиянинг Нуадибу шаҳрида “Бағрикенглик” мавзуида анжуман бўлиб ўтди. Унда юзга яқин олимлар ва диний ташкилот вакиллари иштирок этди. Йиғинда Ислom динининг қўпоровчилик, зулм ва экстремизмга мутлақо қарши экани ҳақида маърузалар ўқилди. Шунингдек, Мавританияда мавжуд саккиз мингга яқин масжид имомлари бу ҳақда қавмларига кўпроқ тушунтириш ишлари олиб боришлари ижобий натижа бериши таъкидланди.

РОССИЯДА ЯНА БИР МАСЖИД

Краснодар ўлкасининг Куйбишев қишлоғида “Агуь Шапсур” масжиди қурилиши бошланди.

Қишлоқда қирим татар, ўзбек, дунгон каби турли миллат вакиллари яшайди. Қишлоқ мусулмонлари эмин-эркин ибодат қилишлари учун қулай шароит яратилаётганидан миннатдор. Янги масжид бир вақтда тўрт юз нафар намозхон ибодат этишига мўлжалланган.

ПОРТУГАЛЧАГА ТАРЖИМА

Қуръони карим маънолари португал тилига таржима қилинди. Бирлашган Араб Амирликлари ушбу хайрия уюшмаси ушбу нашрга ҳомий бўлди. Уюшма раҳбари Аҳмад Муҳаммад айтишича, португал тилида Қуръон маънолари таржимаси беш минг нусхада чоп этилган. Ушбу китоблар Бразилиядаги масжидларга ҳадя қилинди.

ЁМҒИР СЎРАШДИ

Саудия Арабистонида дарёлар йўқлиги туфайли маҳаллий аҳоли сув танқислигидан қийналади. Маиший истеъмол учун Форс кўрфази ва Қизил денгиздан сув олиб, чучуклаштирилади. Сувни ташиш, қайта ишлаш учун эса катта маблағ ва ишчи кучи сарфланади. Пайғамбаримиз Муҳаммад (соллаллоху алайҳи ва саллам) қурғоқчиликдан қутулиш мақсадида Аллоҳ таолодан сўраган (истиско) дуоларини саудияликлар кўп такрорлашади. Ўтган жума куни қирол Абдуллоҳ ибн Абдулазиз бошчилигида бутун мамлакат мусулмонлари жамоат бўлиб, Яратгандан ёмғир ёғдиришини сўраб, илтижо қилишди.

Интернет маълумотлари асосида тайёрланди.

Бағрикенгликнинг олий намунаси

Ҳазрат Умар (розияллоҳу анҳу) даврида Миср ҳокими бир насроний кампирнинг уйини бузиб, ўрнига масжид қурдирди.

Кампир Мадина шаҳрига келиб, Миср волийи Амр ибн Осдан (розияллоҳу анҳу) шикоят қилди. Ҳазрат Умар (розияллоҳу анҳу) суриштирса, кампирнинг ҳовлиси ўз нархидан ҳам кўпроқ пулга сотиб олинганидан кейингина бузилиб, ўрнига масжид қурилган экан. Шундай бўлса-да, ҳазрат Умар (розияллоҳу анҳу) Пайғамбаримиз (солаллоҳу алайҳи ва саллам) кўрсатмаларига тескари иш қилиб қўйишдан қўрқиб, масжидни бузиб ташлаб, уйни эгасига қайта қуриб беришни буюрди. Ислом динининг бағрикенглигидан таъсирланган кампир шу заҳоти мусулмон бўлди (*Иззатулла Йўлдошев. “Исломда бағрикенглик масалалари”*).

Пайғамбаримиз (солаллоҳу алайҳи ва саллам) Исломдан ўзга динга эътиқод қилувчиларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлаш ва уларга озор бермаслик ҳақида кўп бора таъкидлаганлар. Жумладан: “(Айбсиз) зиммийни ўлдирган киши жаннатнинг ҳидини ҳидламас! Жаннатнинг ҳиди эрса қирқ йиллик масофадан ҳам келиб туради!” деб огоҳлантирганлар (*Имом Бухорий*).

Яна бир ҳадис маъносига кўра, Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) зиммий – ғайридинга ноҳақ озор берган кимса билан қиёмат куни хусуматлашаман, деб мусулмонларни бундай ишдан қайтарганлар. Бу каби ҳадислар мусулмонларни турли дин вакиллари билан ўзаро тинчлик ва ҳамжиҳатликда яшашга чақиради.

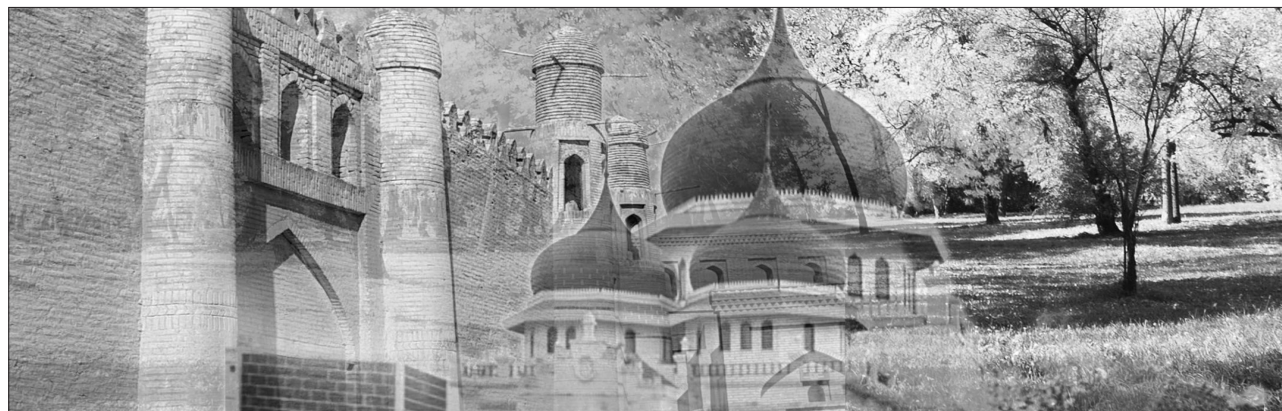
Минг йиллар давомида Ислом дини тамойилларига содиқ яшаб келаётган

халқимиз бу каби гўзал фазилатларни қон-қонига сингирган. Ўзи билан бирга яшаётган барча дин вакилларига очиқкўнгиллик билан муносабатда бўлишни инсоний бурч ҳисоблайди. Шу боисдан ҳам юртимизни ўрганган тарихчилар Ўзбекистон ҳудудида яшаган турли дин вакиллари ўртасида низолар келиб чиқмаган, деган фикрни тўла ишонч билан келтирадилар.

Бугунги кунда мамлакатимизда бир юз ўттиздан ортиқ миллат ва элат вакиллари тинч-тотув яшаб келмоқда. Уларнинг урф-одатлари, анъана ва қадриятларининг ривожланиши, таълим олиши, касб-ҳунар эгаллаши, жамият ҳаётининг барча жабҳаларида фаолият кўрсатишида мамлакатимиздаги тинчлик ва барқарорлик, миллатлараро тотувлик ва аҳиллик, айниқса, тинчликсевар халқимизнинг бағрикенглиги муҳим омил бўлаётир.

Шукрулло Жўраев,

*исломшунослик илмий-тадқиқот
маркази катта ходими*

Агар қилсанг карам, ё Раб...

Толибжон РЎЗИБОВЕВ

РОЖИЙ МАРҒИНОНИЙ ҒАЗАЛИГА МУХАММАС

На гирёнман, на сўзонман, на ёр кўйида жўёнман,
На хушхонман, на комронман, на бир соҳиби ирфонман,
На хайронман, на нолонман, на бир аҳли дуохонман,
Нечук жонман, паришонман, сару по айбу нуқсонман,
Ёмонман, йўлдан озгонман – на инсонман, на хайвонман.

На уқбо наҳлин ўтказдим, на дил зангини кетказдим,
На бир хайр ишни битказдим, на йўл зодини¹ тўлғаздим,
На бир дил дардини ёздим, на бир муҳтожга қўл чўздим,
Абас умримни ўтказдим, гунаҳлар дафтарин ёздим,
Маосий² даштида оздим, тополмай йўлни хайронман.

Заҳил бўлди рўйи олим, на суд берди пулу молим,
Тўкиб учқур пару болим, фалак қаддим букар золим,
Ҳеч ўзгармас деб аҳволим, кечиб ишратда аъмолим,
Ўтуб кетти маху солим, оқарди сочу соқолим,
Дигаргун бўлмади ҳолим, маолимдин³ паришонман.

Келибдур айши комим деб, ҳали етмас заволим деб,
Чиқиб кўкка ҳилолим деб, бугун айни камолим деб,
Насиҳат этса золим деб, шудур асли фиол⁴им деб,
Олиб касбу ҳалолим деб, ҳақи мардумни молим деб,
Есун аҳли аёлим деб югурган қавли ёлғонман.

Ўтиб умрим залолатда, кароҳат кўп ибодатда,
Топиб нафсим ҳаловатда, таним яйрайди роҳатда,
Ҳисоб етган у соатда руҳим инграр хижолатда,
Ўғил-қизлар қиёматда қочар мазмуни оятда,
Алар деб ман ҳалокатда, жаҳон расвоси нодонман.

Кетибдур, кўзда нурум йўк, оғизда битта дурум йўк,
Юрак тўлган ғурурим йўк, кўнгилда ул сурурим йўк,
Ёниб тургувчи кўрим йўк, кеторим нақд, қолурим йўк,

¹ Йўл зоди – йўлда керак бўладиган нарсалар.

² Маосий – осийлик.

³ Маол – амаллар.

⁴ Фиол – феъл-атвор.

⁵ Рожий – умид қилувчи, сўровчи.

Қарибман – танда зўрим йўк, йигитликдан шуурим йўк,
Гуноҳимдин ҳузурим йўк, на суд эмди пушаймонман.

Тўкилмай кўзда нам, ё Раб, юрибман мисли Жам, ё Раб,
Гунаҳдир ҳар қадам, ё Раб, охири дард-алам, ё Раб,
Сочиби қаҳринг бу дам, ё Раб, қилмагайсан ситам, ё Раб,
Қулунгдурман манам, ё Раб, гуноҳимдан на ғам ё Раб,
Агар қилсанг карам, ё Раб, зиҳи мамнуни эҳсонман.

Бу дунё домларин очти ва лек раҳмингга рожийман⁵,
Йўлимга зарларин сочти, Санинг ҳукмингга рожийман,
Толиб дер: “Ғамларим тошти, Санинг меҳрингга рожийман”,
Гуноҳим ҳаддин ошти, лек ғуфронингга рожийман,
Қиёмат шиддати ваҳми билан тарсонун ларзонман.

Фарғона

Абдураим ИБОДОВ

ОТА

Ота давлат эрур, қадами қутлуғ,
Удир оилага мустаҳкам кўрғон.
Мардлик, саховатда денгиздан улуғ,
У борки, қуёшли ҳар бир хонадон.

Кўрдим ота қадрин билмагани кўп,
Маломат тошини отганлар бордир.
Қариган чоғида қаровсиз ташлаб,
Имонини арзон сотганлар бордир.

Алҳазар, алҳазар бундай фарзанддан,
Ахир, ота рози Худо розидир.
Йиқилсанг – таянчинг, маслаҳатгўйинг,
Самимий дуоғўй унинг ўзидир.

Ҳар кун ўчоқда ўт ота бор уйда,
Ҳадисдай табаррук оталар сўзи.
Уларнинг дуосин олган одамнинг
Эрта қиёматда ёруғдир юзи.

Қамаши тумани

Абдусамад Охунд Қосим Охунд ўғли 1897 йили Марғилон шаҳрининг Қашқар маҳалласида туғилган. Шу ерда яшаб, ижод этган ва 1973 йили 76 ёшда вафот этган.

Замондошлари эслашича, Охунд дада камсуқум, дилкаш, муомалали киши бўлган. Қоил (айтувчи, сўзловчи) тахаллуси билан шеърлар ёзади. Халқни шу йўсин ҳидоятга, эзгуликка чорлашга киришади. Шоир девон ҳам тартиб қилган. Қуйида шу девонга кирган ғазаллардан ўқийсиз.

ҚОИЛ

Ё РАБ...

Илоҳо, қил карам, ҳоли паришон бандаман, ё Раб,
Хатокору сару по айбу нуқсон бандаман, ё Раб.

Кўнгулда ранг-баранг нақши ҳаваслар жилвалар айлаб,
Хаёли зиндагони бирла ўтган бандаман, ё Раб.

Ҳаловат зарра-зарра тоатимдан ҳосил ўлмайду,
Ҳамоноки риё бодига берган бандаман, ё Раб.

Нечук андишалар бирлан ўтубду моҳ ила солим,
Хаёлимга келиб андин уятган бандаман, ё Раб.

Ғубори дилни пок этмак керак эрди назаргоҳинг,
Қабули халқ учун зоҳир тузатган бандаман, ё Раб.

Экан андишайи нафъи, зарар васвасайи шайтон,
Анинг-чун лаззати тоқат йўқотган бандаман, ё Раб.

Имора орзуси, боғ-роғ андишаси бирлан,
На эрди тўбийи уқбо, унутган бандаман, ё Раб.

Манга аҳли аёлимни тарбият қилмоқ керақду деб,
Ҳаётим фикри нон бирла тугатган бандаман, ё Раб.

Дилимга ҳасрати уқбо узоқ муддатда бир келгай,
Ҳама оҳим ғаму дунёга таратган бандаман, ё Раб.

Эрусан Қоил “Ла тақнату мин раҳматиллоҳ”ни¹,
Агарчанди хато лойига ботган бандаман, ё Раб.

КЕЧМАГУНЧА

Худоба нафсидан кечмагунча тоат қилолмайду,
Очқидур чашми худбини, ҳақиқатни кўролмайду.

Етар аҳли тажарруд кўз очиб юмгунча манзилга,
Ҳаво боди гирони бирла йўл юрган тополмайду.

Халойиқ ошу нонига кўнгилни боғлаган зоҳид
Тамаллуқдан, риедан холи бир сўзни диёлмайду.

Ғазаб ўртага кирса, ҳар ду жониб бўлса аллома,
Ўғирлаб фаҳмини шайтон, муродини билолмайду.

Ишонса илмига, тоатларига эътимод этса,
Ҳамиша нафси шайтон бирладур ҳеч ажратолмайду.

Ҳидоят айлаган қулларни тавориге² рафиқ этса,
Кириб шайтон дилига, фаҳму бежо ташлаёлмайду.

¹ “Аллоҳ таолонинг раҳматидан ноумид бўлманглар” оятига ишора.

² Тавориг – йўллар.

Тама тугён ғуборидур...

Ҳавойи кибри индаллоҳ³ ёмонду барча бутлардан,
Чиқиб бу пардадан, уқбо йўлига ишлаёлмайду.

Ризо имонни нуридур, тама тугён ғуборидур,
Яқин ойинасига боқмагунча ажратолмайду.

Агар инсоф ила ойинайи ажзига боқмайду,
Жаҳонда ҳеч ким нуқсонига Қоил бўлолмайду.

ТОПАРСАН

Топарсан ҳожатингни изласанг мулки қаноатдан,
Агар қурбат талабдурсан, бўлур ҳосил риезатдан.

Тилингни сақлагил беҳудагўйликдан, зарар кўпду,
Ҳаловат ахтарар бўлсанг агар қилган ибодатдан.

Дилингда сақлама ҳиқду⁴ ҳасад, кибру ҳаво қилма,
Агар маҳшар кунида кўрқаман дерсан хижолатдан.

Дилингни ўлдирур кўп кулки бирлан қовли⁵ бемаъни,
Сўзингни сўзлаганда қилма ортиқ қадри ҳожатдан.

Қараб нафсингни ройига ёмон андишалар қилма,
Шарафдир ҳосил ўлган ҳар кишига яхши одатдан.

Талаб қил рутбайи ирфон, жаҳондин жаҳл ила ўтма,
Чақиргайлар сани маҳшар куни аҳли саодатдан.

Кўринса ҳар кишидан ҳарки одат, анча ҳушёр бўл,
Бўлур баъзи каромат, баъзиси бўлгай ихонатдан⁶.

Кишининг кўнглига ҳаргиз сабабсиз етмасин озор,
Фасоди бир неча кунлар келар баъзи жароҳатдан.

Қилиб кибру ҳаво, ман-ман демак кўнгулга сиғмайду,
Агар ҳар кимда бўлса заррача ваҳми қиёматдан.

Тамоми аҳли имонга таворихинг ровий айлаб,
Ҳақиқат Қоилий қил, чиқмасун роҳи ҳидоятдан.

Абдулфаттоҳ ҲУСАНОВ
нашрга тайёрлади.

³ Индаллоҳ – Аллоҳ наздида.

⁴ Ҳиқд – кўролмаслик, кин.

⁵ Қовл (қавл) – сўз, гап.

⁶ Ихонат – хиёнат.

“Арбаъин” ҳикмати

Алишер Навоий ижодининг пойдевори Ислоҳ дини аҳкомларидир. Шу сабабли буюк мутафаккир асарларида Қуръони карим оятлари, ҳадислар; пайғамбарлар, авлиёлар ва олимлар ҳаёти билан боғлиқ ибратли ҳикоялар кўп учрайди. Кўп китоблари Аллоҳга ҳамдсанолар, пайғамбарларга салаватлар, азиз-авлиёлар руҳига дуолар билан бошланади. Бундан ташқари, ҳазрат Навоий бевосита диний мавзуларда ҳам асарлар ёзган. Уларда динни англаш, унинг талабларини тўғри бажариш, ҳалол-ҳаром ва савоб-гуноҳни ажрата билиш каби масалалар юксак бадиий маҳорат билан акс эттирилган. Бундай қимматли асарлар сирасига “Вақфия”, “Арбаъин”, “Сирожул муслимин”, “Муножот”, “Рисолаи тийр андохтан” кабиларни келтиришимиз мумкин. Юқорида тилга олганимиз – “Арбаъин” асари мусулмонлар учун зарурий қўлланма ва тарбиявий манба бўлган ҳадислар шарҳига бағишланган.

Мусулмон шарқи мумтоз адабиётида арбаъин ёзиш анъанаси Навоийгача ҳам бўлган. Арбаъин арабча “арбаъ” яъни, “қирқ” сўзидан олинган бўлиб, қирқта машҳур, саҳиҳ ҳадис мазмунини шеърий вазнда, аниқроғи, бир рубоийда ифодалаш санъатини англаган. Бундай асарлар оддий халқ вакиллари ҳадислар мазмунини осон тушуниши ва хотирасида узоқ сақлаб қолиши учун хизмат қилган. Навоий замонида ҳам бутун улус, хусусан, оддий халқ оммаси араб тилини билмаган ва бу тилда ёзилган манбаларни тушунмаган. Навоий бобо нима учун туркий тилда “Арбаъин” ёзишни ният қилгани ҳақида шундай ёзади:

*Форсийдонлар айлабон идрок,
Орий эрди бу нафъдин атрок.
Истадим, бу халқ ҳам бори
Бўлмағайлар бу нафъдин орий.*

Яъни, форсийда сўзлашувчи эллар ҳадислар мазмунини ўз тилларида шеърий услубда ёдлаб ўрганар, атрок, яъни туркий халқлар эса бу

имкониятдан бебахра эди. Шу сабабли туркий тилли улуслар ҳам ҳадислар мазмунини осон ва завқли тушуниши, хотирасида сақлаши учун таржимага қўл урдим, ҳадисларни шеърга солдим, дейди ҳазрат Навоий.

Буюк шоир бу асарни таржима мақомида кўради. Чунки у “Арбаъин”ни устози ва пири – улуғ мутафаккир, форс-тожик адабиётининг улуғ даҳоларидан бири Абдурахмон Жомийнинг “Чихл ҳадис”и таъсирида ёзган. Навоий бобо асар дебодасида устозининг розилиги ва дуосини олгани, сўнгра таржимага киришганини айтади.

“Арбаъин” рубоийлари ҳадислар мазмунини англашга кўмак бериб, инсон маънавий дунёсини янада юксалтиришга хизмат қилади:

Ҳадис: Ман аъта лиллаҳи ва манаъа лиллаҳи ва аҳабба лиллаҳи ва абғаза лиллаҳи фақодистакмала ийманаҳу.

Мазмуни: Ким хайр-эхсон қилишда, ноўрин жойларга сарф қилмасликда, яхши одамларни дўст ва ёмон одамларни душман тутишда фақат Аллоҳнинг розилигини ният қилган бўлса, демак, у имонини бутун сақлайди¹.

*Кимгаким ҳуббу буғзу манъу ато
Ҳақ учун бўлди жазм бил они,
Ким эрур Тенгри лутфидин комил
Аҳли имон қошида имони.*

¹ Мисоллар Алишер Навоий тўла асарлар тўплами 16-жилдидан олинган. Матнни нашрга Сўйима Ғаниева тайёрлаган. Ҳадисларни араб тилидан Мансур Асқаров ўзбекчалаштирган.

Ислом динида ҳар бир нарсада меъёрга амал қилиш уқтирилади, ҳаддан ошиш Яратганга ҳуш келмаслиги айтилади. Хусусан, хайр-эҳсон қилишда саховатли бўлиш, лекин бунда ҳам меъёрдан четга чиқмаслик таъкидланади. Чунки меъёридан ошган хайр-эҳсон биринчидан берувчининг манманлигини кўрсатса, иккинчидан эҳсон олувчини дангасалик, танбаллик ва тубанлашишга олиб келади. Бу ҳадис ва унинг мазмунидаги рубоий айрим замондошларимизга қарата айтилганга ўхшайди. Афсус, юртимиз ободлиги, тинчлик ва фаровонликни калта тушунган кўпчилик юртдошларимиз тўй ва байрамларда исрофгарчилик, ҳашамдорлик, тўқликка шўхлик қилиб гуноҳ устига гуноҳ орттираётганларини билмайди. Айримлар эса ўзини сахий кўрсатиш учун тўқ одамнинг олдида дастурхон ёзади, эгни бут одамга тўн кийгизади. Бундай хатти-ҳаракатлар савоб эмас, аксинча, гуноҳ олиб келади. Навоий бобо бизни худди ана шу ёмон оқибатдан огоҳлантиради.

Ҳадис: Хислатани лаа яжтамиъани фи мўминин: ал бухлу ва суъ ул-хулқи.

Мазмуни: мўмин кишида икки хислат жам бўлмайди: бахиллик ва ёмон хулқилик.

*Мўмин эрсанг қилиб дуррингни нисор,
Эл била равшан ўл нечукким шам.
Негаким, Тенгри ҳеч мўминда
Бухлу бадхўйлиқни қилмади жам.*

Ушбу рубоийни шарҳлашга ҳожат йўқ. Рубоий мазмуни бугунги кун кишисига ҳам очик-ойдин тушунарли. Мўмин киши ҳеч қачон ёмон хулқли ва бахил бўлмайди. Акс ҳолда, мўминлик мақомига путур етиши аниқ.

Навоий ижоди бизнинг асл адабиётимиз ўрнагидир. У инсонни ҳамшиша комил ахлоққа, эзгуликларга чорлайди, ёмонликлардан қайтаради, маънавий фалокатлардан огоҳлантиради. Буюк мутафаккир асарлари ёшу қари учун бирдай фойдали. Кўксида миллий фахри бор, ўзбекман деган ҳар бир киши Навоийни ўқиши, ўқиганида ҳам меҳр ва ихлос билан ўқиши шарт.

Тожибой НОРОВ,
ЎЗМУ катта ўқитувчиси

Фирқаларга радия

Ҳар доим дастурхон атрофида, ибодатларимизда доим Яратгандан тинчлик-омонлик, осойишталик сўраймиз. Бир кун жанжал бўлган жойдан қирқ кун барака кетади, деб бежиз айтилмаган. Тинчлик ва осойишталик ҳукм сурган оила мустаҳкам бўлади. Юрт тинч-омон бўлса, халқ турмуши фаровон кечади. Лекин бу олий неъматни сақлаш ўз-ўзидан бўлмайди. Айниқса, ҳозир биздан огоҳ ва ҳушёр бўлиш, содир бўлаётган ҳодисаларга зийрак кўз ва теран нигоҳ билан назар ташлаш талаб этилади.

Айдарбек Тулеповнинг “Ислом ва ақидапараст оқимлар китоби”ни ўқиб кўп саволларга жавоб топдим. Асарда Ислом динини ниқоб қилган бузғунчи оқим ва фирқаларнинг пайдо бўлиши, уларнинг ботил ақидалари, фаолият услублари, ўз замонасида уларга муносабат масалалари тарихий фактлар ва асосли далилларга таянган ҳолда ёритилган. Бузғунчи фирқаларнинг даъволари ақидамикизга зид экани далиллар билан исботланган. Хориждаги кўпоровчи кучлар таъсири ва ҳомийлигида шаклланган гуруҳлар фаолиятига хос хусусиятлар қиёсий таҳлил қилиниб, улар тинч ҳаётимизга таҳдид солаётгани очик-ойдин баён этилган. Шунингдек, асарда Ислом динидаги ақидавий йўналишлар ва фикҳий мазҳаблар ҳақида ҳам маълумотлар берилган. Китоб бугуннинг талабига жавоб беради. Тадбирлар, йиғинлар ва учрашувларда биз ушбу асардан самарали фойдаланишимиз мумкин. Китоб халқимиз, айниқса, ёшларимиз учун муҳим манба бўлиб хизмат қилади.

Муродулла ҚАРШИЕВ,
Зарафшон шаҳар бош имом-хатиби

Ҳазрат Шуайб

(алайҳиссалом)

Аллоҳ таоло Шуайбни (алайҳиссалом) Мадян аҳлига пайғамбар қилиб юборди.

Мадян аҳли Яман, Шом, Ироқ билан Миср оралиғида, шунингдек, Қизил денгиз соҳилларигача бўлган ерларда яшар, тижорат билан шуғулланар эди. Улар Аллоҳ таолога ширк келтирар, тарозидан уриб қолар, карвонларни талар, бузғунчилик қиларди.

«(Шуайб) деди: **“Эй қавмим! Аллоҳга сиғининг! Сизлар учун Ундан ўзга илоҳ йўқ. Ўлчов ва вазндан уриб қолманг”** (Худ, 84).

Шуайб (алайҳиссалом) қавмидаги молпарастлик иллатини йўқотиш учун узоқнасихат қилдилар. “Одамларнинг молини зулм ва хиёнат билан тортиб олишдан кўра, тарозида тўғри ўлчаб топган фойдангиз яхшироқ. Агар сиз алдов йўли билан бойлик тўплаган кишининг оқибатига

қарасангиз, аянчли тугаганига гувоҳ бўласиз. Фойдаси тегадиган оз мулк, нафи тегмайдиган кўп бойликдан яхшироқ”. **“...Аллоҳнинг (ҳалол касбдан) қолдиргани сизлар учун яхшидир. Мен эса, сизларга кўриқчи эмасман”** (Худ, 86), дедилар.

Яна айтдилар: “Ер юзидан бузғунчилик қилманг. Одамларни кўрқитиш учун кўчада ўтирманг. Озчилик эканингизда Аллоҳ сизни кўпайтирганини унутманг. Бузғунчиларнинг оқибатидан ибрат олинг”.

Бироқ бу насихат ҳам қавмга кор қилмади. Улар кибр ва мақтанчоқлик билан: **“Эй Шуайб! Ота-боболаримиз сиғиниб келаётган нарса (маъбуда)ларни тарк этишимизга ёки мол-мулкларимизни қандай хоҳласак, шундай бошқаришимизга қарши сенга намозинг буйруқ бер-**

яптими? Ахир сен ҳалим ва тўғри йўлдаги одам эдингку?!” (Худ, 87), дедилар.

Улар ёмон хулқлари, нотўғри тушунчаларида, Шуайб (алайҳиссалом) эса уларга юмшоқмуомала қилишда давом этдилар. Аллоҳ таоло Шуайбни (алайҳиссалом) бойлик ва ҳалол ризқ билан сийлаган эди. У зот (алайҳиссалом) хушфеъл, Аллоҳ таолога қалби ва тили билан шукр қилувчи эдилар. Одамларнинг осойишта, бахтли ҳаёт кечиришларини, уларни етиши мумкин бўлган азобдан қутқаришни хоҳлардилар. У зот (алайҳиссалом): **“Эй қавмим! (Ўйлаб) кўрдингизми, ахир (мен) Раббим томонидан ҳужжатга эга бўлсам ва (У) мени яхши ризқ билан таъминлаган бўлса (қандай қилиб сизларни ёмон ишлардан қайтармайин?). Мен сизларга муҳолифлик қилиб, сизларни қайтараётган нарсани ўзим қилишни истайман. Имконим борича, ислоҳдан ўзга ҳеч нарсани хоҳламасман”** (Худ, 88), дедилар.

Қавм Шуайбнинг (алайҳиссалом) ожизлигини рўкач қилиб: “Агар қариндошларинг бўлмаганида, сени тошбўрон қилиб юборган бўлардик”, дейишди. Шуайб (алайҳиссалом): “Қариндошларим Аллоҳдан азизроқ бўлибдими?! Албатта, Аллоҳ таоло қилмишингизни кузатиб турибди”, деб айтдилар.

Одамларнинг эътирозлари тугагач, барча мутакаббир

умматлар сингари пайғамбар ва у зотга эргашганларга охириги сўзларини айтишди: “Сени ва сен билан имон келтирганларни шаҳримиздан ҳайдаб чиқарамиз ёки ота-бобомиз динига қайтасиз!” Шуайб (алайҳиссалом): “Агар ундай қилсак, Аллоҳга ёлғон тўқиган бўламиз. Ботил динга асло қайтмаймиз”, дедилар. Қавмга буга ҳам фойда бермади. Улар олдинги қавмларга ўхшаб: “Эй Шуайб, сен пайғамбар эмас, худди бизга ўхшаган одамсан, балки сеҳрланган кишисан. Сен ёлғончисан. “Агар ростгўй бўлсанг, устимизга осмоннинг бир бўлагини ташлаб юбор”, дейишди.

Шуайбнинг (алайҳиссалом) вазифаси барча пайғамбарлар сингари Аллоҳнинг фармонларини бандаларга етказиш омонатини адо этиш эди. «(Шуайб) улардан безди ва деди: “Эй қавмим! Сизларга (мен) Раббимнинг топшириқларини етказдим ва сизларга насиҳат қилдим. Бас, энди кофирлар қавмига қандай қилиб ҳамдард бўлайин?!» (Аъроф, 93).

Пайғамбарини ёлғончига чиқарган ва Аллоҳнинг неъматини инкор қилганлар мудҳиш зилзила оқибатида жойларида ўтирганларича ер билан яксон бўлди. Улардан ном-нишон қолмади.

Абул Ҳасан Надавийнинг “Пайғамбарлар қиссалари” китоби асосида

Юлдуз КОМИЛОВА
тайёрлади.

Бу кунларнинг қадрига ет

– Бобо, бобо, мустақиллик нима дегани?

– Болам, буни бир сўз билан айтиб бўларканми?! Кел, ёнимга яқинроқ ўтир. Ёшим сендан сал каттароқ пайтим менинг ҳам оппоқ соқолли, юзлари нурли бобом бор эди. Уйимизга у кишини йўқлаб келувчилар кўп бўларди. Бобом илмли эди. Чиройли дуо қиларди. Аммо ҳар гал дуоларининг охирида бир нималарни узоқ пичирларди. Дуо орасида кўзёшлари юзларини ювиб тушарди. Мен бобомнинг пичирлаб нима деяётганига жуда қизиқардим.

Бобомнинг мулло Сирожиддин деган дўсти бор эди. Бир куни суҳбатлашиб ўтирганларида бобомга: “Қани, бир дуо қилинг”, деди. Шунда бобом дуоларини охиригача овозини чиқариб айтди. Мени қизиқтирган сўзлар бундай экан:

“Эй Яратган эгам. Ўзинг динимизга қувват бер! Ўзинг халқимизни озод қил! Масжид-мадрасаларимизни обод қил! Биз етмадик, авлодларимизнинг қадамлари Макка мукаррамага, Мадина мунавварага етсин!”

Орадан қанча йиллар ўтди. Худо раҳмат қилсин, боболаримиз дунёдан ўтди. Мана, энди уларнинг дуолари ижобат бўлди. Масжидлар очилди, обод бўлди. Одамлар бемалол Макка мукаррамага, Мадина мунавварага бориб ҳаж, умра ибодатларини бажариб қайтмоқда.

Мустақиллик ўша боболаримизнинг дуолари, болам.

Қишлоқда отамнинг Омон деган жияни бор. Дадаларининг исми Аҳмадбой. Аҳмадбой отани халқ душмани тамғаси билан қамоққа олишган. Ўша пайтда Омон ака уч-тўрт кунлик чақалоқ бўлган. Уни йўрғада ҳибсхонага олиб бориб, дадасига кўрсатишибди. Дадаси омон қайтишини тилаб, деб онаси ўғлига “Омон” деб исм қўйибди. Аммо Аҳмадбой ота омон қайтмади. Ҳатто қабри қаерда эканини ҳам биров билмайди. Омонжоннинг онаси эрини кута-кута кўзлари ожиз бўлиб қолган.

Мустақиллик ана ўша оналарнинг фарёди, болам.

Мустақиллик ҳақида айтаверсам, тугамайди. Болам, юрт, Ватан деган сўзлар биздан олдин ҳам бор эди. Биздан кейин ҳам бўлади. Сен бу сўзлар залворини ҳис қилишинг жуда зарур. Болажоним, мустақиллик – сенинг пешонангга битилган бахт. Уни авайлаб, асрашинг керак. Бу кунларга етмаган ота-боболаринг ҳаққи сен бу кунларнинг қадрига ет.

Файзулло МУҲАММАДИЕВ,
халқ таълими аълочиси

Жорий йил Олтин Ўрдада Ўзбекхон ҳукмронлик қилганига ва бу диёрда Ислом дини расмий дин сифатида эътироф этилганига етти юз йил тўлди. Татаристон мусулмонлари ушбу тарихий санани кенг нишонлашмоқда. Улар қадимдан ҳозирги Қозон шаҳрини Олтин Ўрда маркази деб ҳисоблашади.

Олтин Ўрдага Ислом динининг ёйилиши

Пенза ерларига Ислом дини тарқалишида жўжийларнинг тўққизинчи авлоди Султон Гиёсиддин Муҳаммад Ўзбекхоннинг (1313-1341 йиллари ҳукмронлик қилган) хизмати катта бўлди. У кўп йиллар мамлакат шимолидаги йирик шаҳар Мохшада (Наровчат) туриб бутун Олтин Ўрдани бошқарган. Ўзбекхоннинг асосий ютуғи Олтин Ўрда худудида давлат сиёсатини тўғри йўлда олиб боргани ва турли миллат вакилларига баробар муносабатда бўлганидир. Унинг йигирма саккиз йиллик ҳукмронлик даврида мамлакат сиёсий-иқтисодий жиҳатдан ривожланди, ҳарбий салоҳияти ошди, обрўси юксалди ва Ислом дини атрофга ёйила бошлади. Волга бўйи, Қирим, Хоразм ва Шимолий Кавказда шаҳарлар обод бўлди, халқ санъати, маданияти ва маънавияти ривожланди.

Айнан XIV–XV асрларда араб, форс ва Оврупа луғатшунослиги, диншунослиги, тарих, жўғрофия соҳаси ва умуман, илмга кенг имкониятлар яратилди. Умарий, Ибн Баттута, Ибн Арабшоҳ, Ибн Жукмок, Айний, Бирзолий, Муфаззалий ва Франческо Пеголотти каби етук мутафаккирлар етишиб чиқди. Москва князлигининг кучайиши ва Русия диёрининг маркази сифатида эътироф этилишида Ўзбекхоннинг хизмати беқиёсдир. Унинг даврида Михаил Ярославич, княз Тверский, буюк княз Владимирский (1305–1318); Ўзбекхоннинг куёви Юрий Данилович, княз Московский, Александр Невскийнинг набираси буюк княз Владимирский (1318–1322), Дмитрий Михайлович Грозный, Александр Михайлович, Александр Василевич, княз Суздальский, Иван Данилович Калита, Симеон Иоаннович Гордий (1340–1353) княз қилиб тайинланди.

922 йилдан бошлаб Волга Булғориясида Ислом дини ёйилган бўлса-да, Ўзбекхон ғарбда Руминиядан тортиб шарқда Олтойгача, шимолда Қозондан тортиб жанубда Бухорогача чўзилган, марказлашган ва ғоят улкан давлатда уни янада оммалаштирди. Турк миллати, ҳозирги Ўрта Осиё халқлари ва Оврупанинг баъзи мамлакат вакиллари диний урф-одатларни ардоқлаб, илиқ муносабатда бўлишди. Ўзбекхон даврида туркий халқларнинг ижтимоий ва маънавий ҳаёти тобора ривожланди. Бунга Волгабўйи ва Қирим татарлари, қозоқлар, ўзбеклар, нўғайлар, қорақалпоқлар ва бошқа миллат вакиллари ўзаги бир туркий тилда сўзлашгани ҳам катта ёрдам берди.

Солномалар ва археологик топилмалар бу ерларда Олтин Ўрда замонасига қадар буртас миллати вакиллари яшаганларини кўрсатяпти. Пензалик профессор Н. Белорибкиннинг фикрича, Мохшани олдин буртаслар Нурижон ёки Наровчат деб аташган. Унинг бундай фикрни олға суришига ҳам етарли асослар бор. Келдибекхон даврига оид мис танга илмий мунозарага сабаб бўлди. Мис тангани XIX аср академиги М. Френ биринчи бўлиб тавсифлаган, лекин у шаҳар номи аниқлай олмаган эди. Саратовлик археолог А. Кротков ва профессор Р. Фасмер танганинг яхши сақланган, ўхшаш намуналари устида олиб борган тадқиқотлар шаҳар номи аниқлашга ёрдам берди. Ўзбекхон даврида Олтин Ўрданинг бу йирик шаҳри маҳсура (қўриқланган) бўлган. Ўзбекхоннинг Хоразм юқори табақаси томонидан тахтга ўтқизилгани боис бу ўлкага уларнинг маданияти ва удумлари ҳам сингди.

Шундай қилиб, Ислом дини Хазар ҳоқонлиги, Волга Булғорияси, Олтин Ўрда, Рус империяси даврларида ёйилиб, ўз ўрни ва мавқеини топган, деб хулоса қилишимиз мумкин. Бугунги кунда Россияда Ислом дини мавқеи юксак бўлиб, мусулмонлар юрт равнақи ва фаровонлиги йўлида пешқадамга айланишди.

Азизхон ҲАКИМОВ
тайёрлади.

Ўзбекка

қариндош дарахт

Бир устозим суҳбат орасида ўрик билан тут дарахтини ўзбекка ўхшатди. Бу ўхшатишдан анча вақт таъсирланиб юрдим. Ҳақиқатан, узоқ ўтмишларга гувоҳ бўлган қари тутларга боқсангиз оппоқ соқолли отахонларимиз, юзлари нурли онахонларимизни эслатади.

Илгарилари ҳар бир ўзбек хонадонида, албатта, марварид тут, қантак ўрик ўстирилган. Ўрик, тут халқимиз наздида тириклик, тинчлик, фаровонлик рамзи саналган. Айниқса, қийинчилик йиллари бу мевали дарахтлар одамларга тиргак бўлган.

Кўклам келиб, иликузилди бошланса, ота-боболаримиз пишиқчиликка етгунча тутдан баҳра олишган. “Тутга етдик, омон бўламиз”, деган гаплар шу даврлардан қолган. Кексаларнинг айтишича, иккинчи жаҳон уруши йиллари одамларнинг бор бисотлари йиғиб олингач, ҳовлисидаги мевали дарахтларга ҳам солиқ жорий этилган. Ўша вақтларда халқимиз иложсиз боғ-роғларини кесиб ташлашган экан. Машъум сиёсат таъсирида қанчадан-қанча меваларнинг навлари йўқ бўлди ҳисоб.

Бугун ҳеч ким дарахтларимизга солиқ солмайди.

Халқимиз кўчат экиш, боғроғ қилишга астойдил бел боғлаган. Аммо баъзи жойларда йўл бўйидаги тут дарахтларини ўтин учун кесиб кетилганини кўриб одамнинг юраги ачишади. Барги устимизга кийим, меваси мазали озуқа бўладиган битта тут дарахти ўсиб, мевага кириб, қулочингизга сиққунча қанча йиллар ўтади? Бу ҳақда тут танасига болта ураётганлар бир ўйлаб кўрса, яхши бўларди.

* * *

Тутнинг балх, марварид ва шотут каби навлари юртимизда кўп. Эртапишар балх, марварид тутлар апрелнинг охири-май ойининг бошларида ерга тўкилади. Шотут эса айни ёз ойларида қизара бошлайди. Меваси қорамтир-бинафшаранг бўлиб, ширали, иштаҳаочар, майда данаклидир.

* * *

Абу Али ибн Сино тут ҳақида бундай ёзади.

“Оғиз ва томоқ шишларини қайтаради, томоқнинг икки томонидан чиққан шишларга қарши барги фойда беради. Барги қайнатилиб, оғиз чайилса, тиш оғриғига фойда қилади. Тутни овқатдан кейин ейиш керак, шунда меъдага зарар етмайди. Шотут иштаҳа очади, овқатнинг тез ҳазм бўлишига хизмат қилади. Тутнинг ҳамма хиллари пешоб ҳайдовчидир”.

Шотут чилонжийда билан қайнатиб ичилса, бўғма, қизилча касалликларига даво бўлади. Бу қайнатмадан оғиз бўшлиғи яллиғланганда ҳам фойдаланиш мумкин. Бундан ташқари, шотут чанқоқ босувчи ҳамдир.

Балх ва марварид тутлари иситма туширувчи, кишига дармон берувчи, қон кўпайтирувчи хусусиятга эга. Шу билан бирга, ичак фаолиятини мустаҳкамлайди, безгакка яхши даво бўлади.

Кунжут мойи билан тут дарахти пўстлоғи кукунидан тайёрланган суртма жароҳатларни даволашда қулай ва самаралидир.

Тут таркибида темир моддаси бор. Камқонлик билан касалланган беморларга, ҳомиладор аёлларга кўпроқ ейишлари тавсия этилади. Томирлардаги қонни янгилайди. Жигар ва талок сустлигини бартараф этади.

Юрак фаолиятини яхшилашда янги терилган ёки қуритилган ҳолдаги тутни истеъмол қилиш фойда беради.

Тутмайиз, тутдан тайёрланган мураббо, шинни, сирка, талқон тўйимлилиги билан ажралиб туради.

Қанд касали бор ҳамда қон босими баланд беморларга шотут мевасини меъеридан ортиқ ейиш тавсия этилмайди.

Янги узилган тут мевасини ейилганидан кейин совуқ сув ичиш мумкин эмас.

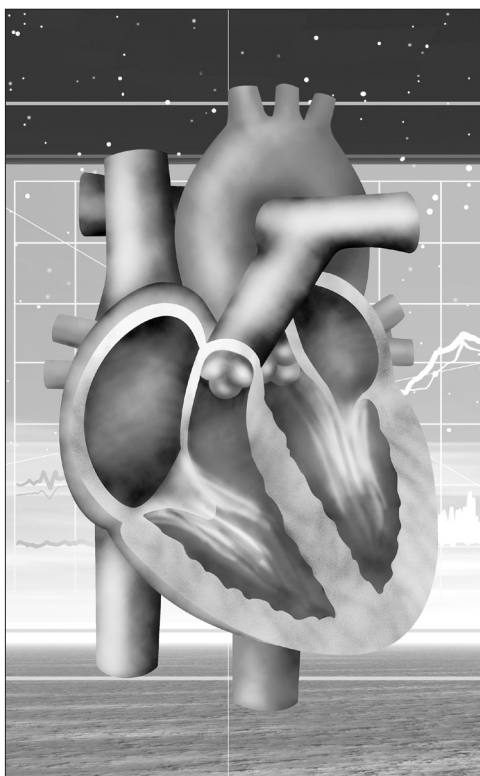
Муҳаммад СИДДИҚ
тайёрлади.

Қон босимингиз қандай?

Хафақон, яъни, гипертония юнонча “hyper” – ортиқча, “tonos” – таранглик, босим деган маъноларни англатиб, артериал қон босимининг ошиши билан кечадиган касалликдир. Бу хасталик ҳозирги кунда дунё аҳолиси орасида ўн саккиз ёшдан катталарда ҳар тўрт кишидан бирида учрайди. Маълумотларга кўра, ўттиз ёшгача бўлган одамлар орасида ўн фоиз, қирқ ёшдан ошганларда йигирма фоиз, эллик ёшдагилар орасида ўттиз беш фоиз, олтмиш ёшлиларда қирқ тўрт фоиз, саксон ёшдагилар орасида олтмиш фоиз, етмиш саксон ёшдан ошганлар орасида гипертония саксон фоизни ташкил қилмоқда. Кўп беморларда қон босими кўтарилиши белгиларсиз кечади, баъзилар қон босими юқорилигини узоқ йиллар давомида билмаслиги мумкин.

Тана аъзоларимиз ишини асаб тизимининг маркази бўлмиш бош мия бошқаради. Мисол учун, юрак бир кеча-кундузда юз минг марта қисқариб, тўққиз минг литр қонни ўзидан ўтказиб, танага хайдайди. Ҳар қандай ташқи таъсир миядан сўнг, энг олдин, юракка таъсир кўрсатади. Киши ташқи муҳит, турмуш икир-чикирларига таъсирчан бўлгани сари тананинг касалликка қаршилиқ кучи камая боради. Асабийлашганда, ҳис-

ҳаяжонга берилганда юрак уриши тезлашади, зўриқади. Мазкур ҳолатлар қон босимининг кўтарилишига сабаб бўлади. Бир оздан сўнг яна асл ҳолига қайтади, бу меъёр ҳисобланади. Лекин баъзиларда

қон босими аслига қайтмайди, узоқ вақт давомида меъёрдан юқори бўлади, бу хафақон касаллигидан далолат беради.

Касаллик белгилари бош оғришида, айниқса, энса қисмда қўзғалувчанлик, тез жаҳл чиқиши, уйқунинг бузилиши ва иш қобилиятининг пасайишида намоён бўлади. Баъзан бурундан қон кетиши ҳам мумкин.

Ўрта ва оғир даражадаги артериал гипертонияда беморлар юрак соҳасидаги оғриқ, юракнинг тез уриб кетиши, юрак ритмининг бузилиши, бош айланиши, эслаб қолиш ва кўриш қобилиятининг пасайишидан шикоят қиладилар. Агар орада бир ҳафта ўтказиб, уч марта ўлчанганда қон босими ҳар гал 140/90 дан баланд бўлса, гипертония ҳақида фикр юритиш мумкин. Бу касаллик асоратлари билан хавфли ҳисобланади. Касаллик асоратларига миокард инфаркти, бош мияга қон қуйилиши (инсулт), буйрак етишмовчилиги, қон томир деворининг қатламсимон кенгайиб ёрилиши, кўз тўр пардаси шикастланиши, юракнинг бузилиши, сурункали юрак етишмовчилиги киради. Ортиқча вазни, йўқотиш, истеъмоқ қилинаётган ош тузи кунлик миқдорини камайтириш керак. Бўғда пиширилган карам дўлма, сабзи, лавлаги, йирик тортилган ундан ёпилган нон, сузма, творог, пишлоқ, тухум, нўхат, ловия, картошка, қовоқ, қуритилган меваларни ейиш тавсия этилади. Кекса ва юрак фаолияти бузилган кишиларнинг ўсимлик мойлари, масалан, кунгабоқар, маккажўхори ва пахта ёғи истеъмоқ қилиши мақсадга мувофиқ.

Интернет манбалари асосида
Сайдулло ИСМОИЛОВ
тайёрлади.